

ΕΠΙΣΗΜΗ ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΤΗΣ Α.Μ. ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΥΠΡΟΥ ΣΤΟ ΒΑΤΙΚΑΝΟ

**Τοῦ Μητροπολίτου Πάφου
κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ.**

Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου κ. Χρυσόστομος, κατὰ τὸν ἐνθρονιστήριό λόγο του, ἔθεσε δύο κύριους στόχους τῆς Ἀρχιεπισκοπείας του: Τὴν θρησκευτικὴ διαπαιδαγώγηση τοῦ λαοῦ καὶ τὴν προώθηση δίκαιης λύσης τοῦ ἐθνικοῦ μας θέματος Ἀναλύνοντας τὸν δεύτερο αὐτό στόχο, ὁ Μακαριώτατος ἀνέφερε ὅτι πέραν τοῦ ἐθνικοῦ φρονηματισμοῦ τοῦ λαοῦ θά ἐπιχειροῦσε καὶ συστηματικὴ διαφώτιση τοῦ ἔξω κόσμου γιὰ τίς θέσεις μας.

Καί πράγματι. Ἀπὸ τῆς ἐπομένης τῆς ἀνάληψης τῶν καθηκόντων του ἄρχισε συστηματικὲς ἐπαφές μέ τοὺς πρέσβεις τῶν διαφόρων χωρῶν στὴν Κύπρο καὶ εἶχε συναντήσεις μέ ξένους ἐπισήμους ποὺ ἐπισκέπονταν τὴν Κύπρο. Παράλληλα κατάρτισε πρόγραμμα ἐπίσκεψής του πρὸς θρησκευτικούς ἡγέτες (Χριστιανούς, Μουσουλμάνους καὶ ἄλλους), ποὺ ἔχουν δυνατότητα πρόσβασης στὰ κέντρα λήψης ἀποφάσεων γιὰ τὸ Κυπριακὸ ἢ ποὺ ἔχουν δυνατότητα ἐπηρεασμοῦ τῶν Κυβερνήσεων τῶν χωρῶν τους ἐπὶ τοῦ θεματός μας. Πρῶτη τέτοια ἐπίσκεψη προγραμματίστηκε ἡ ἐπίσκεψη στό Βατικανό, στὸν Πάπα Βανέδικτο τὸν ΙΣΤ΄.

Γιὰ λόγους δεοντολογίας ἡ ἐπίσκεψη στό Βατικανό ὁρίστηκε μετὰ τὴν εἰρηνικὴ ἐπίσκεψη τοῦ Μακαριωτάτου στὴν πρωτόθρονη, στὴν Ὁρθοδοξία, Ἐκκλησίᾳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ ἐπίσκεψη στὴν Κωνσταντινούπολη εἶχε ὁρισθεῖ γιὰ τὴν περίοδο 26-30 Μαΐου 2007, ἐνῶ στὴ Ρώμη ἀπὸ 12 μέχρι 17 Ἰουνίου.

Ἡ ἐπίσκεψη στήν Κωνσταντινούπολη ἀναβλήθηκε λόγω τῆς τεταμένης προεκλογικῆς κατάστασης στήν Τουρκία κι ἔτσι ἡ ἐπίσκεψη στό Βατικανό καί στή Ρώμη συνιστοῦσε τήν πρώτη ἐπίσημη ἐπίσκεψη τοῦ νέου Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου ἐκτός τῆς νήσου. Ἡ ἐπίσκεψη, πού εἶχε ὁργανωθεῖ μέ πολλή ἐπιμέλεια σέ συνεργασία μέ τούς πρέσβεις τῆς Κύπρου στήν Ἀγία Ἐδρα κ. Γεώργιο Πουλίδη καί στή Ρώμη κα Ἀθηνᾶ Μαυρονικόλα, στέφθηκε μέ πλήρη ἐπιτυχία.

Τόν Μακαριώτατο, πού ἀναχώρησε μέ πτήση τῶν Κυπριακῶν Ἀερογραμμῶν στίς 9 π.μ. τῆς Τρίτης 12 Ἰουνίου 2007, συνόδευσαν οἱ Μητροπολίτες Πάφου Γεώργιος, Κιτίου Χρυσόστομος καί Κύκκου Νικηφόρος, καθώς καί ὁ διευθυντής τοῦ ΚΕΤ Ἰωάννης Χαριλάου. Κατά τήν ἄφιξή του στό ἀεροδρόμιο Λεονάρντο Ντά Βίντσι, τόν Μακαριώτατο ὑποδέχθηκαν ὁ Καρδινάλιος Βάλτερ Κάσπερ, Πρόεδρος τοῦ Ποντιφικικοῦ Συμβουλίου γιά τήν ἐνότητα τῶν Χριστιανῶν, ἐπικεφαλῆς ἀντιπροσωπείας τῆς Ἀγίας Ἐδρας, ὁ πρέσβης τῆς Κύπρου στό Βατικανό κ. Γεώργιος Πουλίδης καί ὁ Ἀρχιμανδρίτης Συμεών, ἐκπρόσωπος τοῦ Ὁρθόδοξου Μητροπολίτη Ἰταλίας. Μετά τήν ἐπίσημη ὑποδοχή στήν κρατική αἴθουσα τελετῶν τοῦ ἀερολιμένος, ὁ Μακαριώτατος καί οἱ συνοδοί του ὁδηγήθηκαν στόν «Οἶκο τῆς Ἀγίας Μάρθας», ἐντός τοῦ Βατικανοῦ, ὅπου καί κατέλυσαν.

Μετά ἀπό ὀλιγόλεπτη ἀνάπαυση, ὁ Μακαριώτατος καί ἡ συνοδεία του μετέβησαν στήν οἰκία τοῦ πρέσβη τῆς Κύπρου στό Βατικανό κ. Γεωργίου Πουλίδη, ὅπου παρεκάθησαν σέ γεῦμα πού παρετέθη πρὸς τιμή τους, ἐνῶ τό ἀπόγευμα ἐπισκέφθηκαν τήν Ἀρχιεπισκοπή τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Λατερανοῦ, πού εἶναι ὁ Καθεδρικός Ναός τῆς Ἐπισκοπῆς Ρώμης.

Ἡ βασιλική τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Λατερανοῦ φέρει τόν τιμητικό τίτλο «Μήτηρ καί κεφαλὴ πασῶν τῶν τῆς πόλεως καί τοῦ κόσμου ἐκκλησιῶν», πού εἶναι χαραγμένος στήν πρόσοψή της, ἀνάγει δέ τήν ἀρχή της στόν 4ο αἰῶνα. Ἐδῶ γινόταν μέχρι τό 19ο αἰῶνα ἡ στέψη τῶν Παπῶν, ἐνῶ καί σήμερα ἀκόμα, λίγες μέρες μετά τή στέψη τοῦ Πάπα πού γίνεται στό Βατικανό, γίνεται εἰδική τελετή ὅπου ὁ Πάπας, ὡς ἐπίσκοπος Ρώμης, συναντᾷ γιά πρώτη φο-

ρά τόν κλῆρο τῆς ἐκκλησιαστικῆς του ἐπαρχίας. Στό ἐσωτερικό τοῦ ναοῦ ὑπάρχουν τεράστια ἀγάλματα τῶν Ἀποστόλων, ἐνῶ δίπλα βρίσκεται, ἀνάμεσα στά ἄλλα κτίσματα, καί τό φημισμένο παπικό Πανεπιστήμιο τοῦ Λατερανοῦ.

Τό βράδυ παρετέθη πρὸς τιμὴ τοῦ Μακαριωτάτου ἐπίσημο «δεῖπνο ὑποδοχῆς» στὸν «Οἶκο τῆς Ἁγίας Μάρθας» ἀπὸ τόν Καρδινάλιο Βάλτερ Κάσπερ. Μιλώντας ὁ Καρδινάλιος Κάσπερ κατὰ τό δεῖπνο, ἀφοῦ καλωσόρισε τόν Μακαριώτατο καί τοὺς συνοδούς του, ἐξέφρασε τὴ χαρὰ τόσο τοῦ ἰδίου ὅσο καί τῆς Ἁγίας Ἐδρας γιὰ τὴν ἐπίσκεψη, πού εἶναι ἡ πρώτη ἐπίσκεψη Προκαθημένου τῆς Ἐκκλησίας Κύπρου στὴν Ἁγία Ἐδρα, μετὰ τὴν ἐπίσκεψη τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ', πού ἔγινε, ὅμως, ὑπὸ τὴν ιδιότητά του ὡς Προέδρου τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας. «Σ' ἓνα κόσμο πού χαρακτηρίζεται ἀπὸ αὐξανόμενο θρησκευτικό φανατισμό ἀπὸ ἄλλες θρησκείες», εἶπε ὁ Καρδινάλιος Κάσπερ, «πρέπει οἱ Χριστιανοί, θέτοντας σέ δεύτερη μοίρα τὰ ὅσα μᾶς χωρίζουν, καί τονίζοντας ὅσα μᾶς ἐνώνουν νά δηλώσουμε δυναμικά τὴν παρουσία μας. Εὐχήθηκε, ἐπίσης, εὐδόωση τοῦ διαλόγου μεταξύ Ρωμαιοκαθολικῆς καί Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, πού ἐπανήρχισε πρόσφατα, γιὰ ἐκπλήρωση τῆς προσευχῆς τοῦ Κυρίου «ἵνα πάντες ἓν ᾦσι».

Ἀπαντώντας ὁ Μακαριώτατος ἐξέφρασε τὴ χαρὰ καί τὴ συγκίνησή του, γιατί τοῦ δίνεται ἡ εὐκαιρία νά προσευχηθεῖ στοὺς τάφους τῶν Πρωτοκορυφαίων Ἀποστόλων Πέτρου καί Παύλου καί νά τοὺς παρακαλέσει νά ἐντείνουν τίς ἱκεσίες τους πρὸς τόν Θεόν, μαζί μέ τόν Ἀπόστολο Βαρνάβα, προστάτη τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου, γιὰ τὴν καταλλαγή τῶν δύο Ἐκκλησιῶν καί εὐδόωση τῶν κοινῶν μόχθων «ὑπὲρ τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως». Ὁ Μακαριώτατος ἀναφέρθηκε στοὺς πρωτοπόρους πού ἄνοιξαν δρόμους συμφιλίωσης «σέ μίαν Εὐρώπῃ πού κλονίζεται χωρὶς τὴν ἀναγνώριση τῆς κοινῆς Χριστιανικῆς τῆς κληρονομιάς καί πού μᾶς χρειάζεται ὅλους ἐνωμένους, ὡς ἐγγυητές, γιὰ ἓνα καλύτερο μέλλον, ὡς γεφυροποιοὺς ἀνάμεσα σ' αὐτόν τόν ἐφήμερο κόσμο καί τὴν αἰώνια βασιλεία τοῦ Θεοῦ». «Μπορεῖ τό παρελθόν νά μᾶς χώρισε ὡς ἀδελφούς», πρόσθεσε ὁ Μακαριώτατος, «τό μέλλον ὅμως μᾶς προσμένει ὡς πρόκληση συμφιλίωσης καί συνεργασίας γιὰ τό κοινό συμφέρον, πού εἶναι ἡ πορεία τῶν ἀνθρώπων μέσα ἀπὸ ἓνα κόσμο ἐπίγειας

ειρήνης καί δικαιοσύνης πρὸς τὴν ἀτέρμονη βασιλεία τοῦ Θεοῦ».

Κάνοντας μνεῖα τῆς ἀπαράδεκτης κατάστασης πού ἐπικρατεῖ στὴν Κύπρο, ὁ Μακαριώτατος ἀνέφερε, πὼς «ἤρθαμε ἀπὸ τὴν Κύπρο, τὴ μόνη Εὐρωπαϊκὴ χώρα, ὅπου ἀκόμη ἐπικρατεῖ ἡ διαίρεση, γιὰ νὰ προσφέρουμε τὴν πρόθεσή μας γιὰ ἐνότητα καὶ ὁμόνοια», κι ἔπλεξε τὸ ἐγκώμιο τοῦ Πάπα Βενεδίκτου ΙΣΤ΄, τὸν ὁποῖο χαρακτήρισε ὡς φωτισμένο ἡγέτη, ἱκανὸ νὰ ὁδηγήσει τὴν Ἐκκλησία στὸ δρόμο τῆς ἐπανένωσης.

Ἡ δευτέρη μέρα τῆς ἐπίσκεψης στὴ Ρώμη, ἡ Τετάρτη 13 Ἰουνίου, ξεκίνησε μὲ ἐπίσκεψη στὴν περίφημη βασιλικὴ τοῦ Ἁγίου Πέτρου τοῦ Βατικανοῦ. Ὁ ναὸς αὐτὸς θεωρεῖται ὡς ὁ μεγαλύτερος χριστιανικὸς ναὸς τοῦ κόσμου μὲ συνολικὸ μῆκος 218 μέτρα, ὕψος 130 μέτρα καὶ συνολικὴ ἐπιφάνεια 15.000 τετραγωνικῶν μέτρων. Ὁ ναὸς ἐγκαινιάστηκε τὸ 1626 ἀπὸ τὸν Πάπα Οὐρβανό Η΄. Ἀνάμεσα στὰ ἔργα τέχνης, πού κοσμοῦν τὸ ἐσωτερικὸ του, ἰδιαίτερη θέση ἔχει ἡ Pieta τοῦ Μιχαήλ Ἀγγέλου, καθὼς καὶ ἡ καθέδρα τοῦ Ἁγίου Πέτρου. Ἐπιδεικνύεται, ἐπίσης, ὁ τάφος τοῦ Ἁγίου Πέτρου μὲ τὴν ἐπιγραφή «Πέτρος ἔνι», ὁ ὁποῖος ὅμως δέν ἔχει ἀνοικθεῖ μέχρι σήμερα.

Στὴν κρύπτη τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου, πού φέρει τὴν ὀνομασία «Grotte Vaticane» (Σπήλαια τοῦ Βατικανοῦ), βρίσκονται οἱ τάφοι τῶν Παπῶν. Ὁ Μακαριώτατος ἀπέτισε φόρο τιμῆς στὸν τάφο τοῦ Πάπα Ἰωάννη Παύλου Β΄. Ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ, ὅτι ὁ Μακαριώτατος, ὡς προεδρεύων τότε τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, μαζί μὲ τὸν Μητροπολίτη Κύκκου εἶχαν ἐκπροσωπήσει τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κύπρου στὴν κηδεῖα τοῦ Πάπα Ἰωάννη Παύλου Β΄. Κατὰ τὴν περιήγηση στοὺς χώρους τοῦ ναοῦ σταθήκαμε μὲ εὐλάβεια στὸ παρεκκλήσιο τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, ὅπου προσκυνήσαμε μέρος τῶν λειψάνων τοῦ Ἁγίου, πού φυλάσσονται ἐκεῖ, καὶ ψάλλαμε τὸ ἀπολυτίκιό του.

Στὴ συνέχεια ὁ Μακαριώτατος μὲ τὴ συνοδεία του ἐπισκέφθηκε τὸν Ἀρχιεπίσκοπο Γένοβας καὶ Πρόεδρο τῆς Συνόδου τῶν Ἱταλῶν Ἐπισκόπων κ. Ἀντζελο Μπανιάσκο, μὲ τὸν ὁποῖο συζήτησε τὸ θέμα τῶν κατεχομένων ἐκκλησιῶν μας, καθὼς καὶ τρόπους

εὐαισθητοποίησης τοῦ Χριστιανικοῦ κόσμου ὥστε νά ἐξασκηθοῦν οἱ ἀναγκαῖες πιέσεις πρὸς τὴν κατοικὴ δύναμη γιὰ νά ἐπιτρέψει τὴν ἐπιδιόρθωση καὶ συντήρησή τους, καθὼς καὶ τὴν ἐπιστροφή τους πρὸς λατρεία τοῦ Θεοῦ.

Ἀκολουθῶς ἐπισκεφθήκαμε τὸ Ποντιφικὸ Συμβούλιο γιὰ τὴν ἐνότητα τῶν Χριστιανῶν, ὅπου ὁ Μακαριώτατος εἶχε ἐκτενὴ καὶ ἐνδιαφέρουσα συζήτηση μὲ τὸν Καρδινάλιο Βάλτερ Κάσπερ. Κατὰ τὴ συζήτηση ἀνασκοπήθηκε ἡ πορεία τοῦ διαλόγου μεταξύ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς καὶ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τονίστηκε ἡ ἀνάγκη τῆς συνέχισής του καὶ τῆς ἐπιδίωξης, μὲ εὐλικρίνεια προθέσεων, τῆς ἐπιτυχίας του μὲ σκοπὸ τὴν ἐκπλήρωση τῆς προσευχῆς τοῦ Χριστοῦ «ἵνα πάντες ἓν ᾦσι». Τονίστηκε πὼς ἡ ἀναγκαιότητα αὕτη γίνεται σήμερα πιὸ ἐπιτακτικὴ μὲ τίς ἐκδηλώσεις φονταμενταλισμοῦ πού παρατηροῦνται στὸ Ἰσλάμ. Ὁ Μακαριώτατος γνωστοποίησε πρὸς τὸν Καρδινάλιο Κάσπερ τὴν πρόθεσή του ὅπως, κατὰ τὴ συνεδρία τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ προσεχοῦς Σεπτεμβρίου, γίνει συζήτηση καὶ ἀξιολόγηση τῆς πορείας τῶν διαφόρων θεολογικῶν διαλόγων, στοὺς ὁποίους συμμετέχει ἡ Κυπριακὴ Ἐκκλησία. Στὰ πλαίσια αὐτά θά γίνει ἐπανακατανομή τῶν διαλόγων στοὺς ἐπισκόπους – μέλη τῆς Ἱερᾶς Συνόδου. Ὁ Μακαριώτατος ἀνέφερε στὸν Καρδινάλιο Κάσπερ πὼς ἀποδίδει τεράστια σημασία στὸν διάλογο μὲ τὴ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία, γι' αὐτὸ καὶ θά ὀρίσει ὡς ἐκπρόσωπο τῆς Κυπριακῆς Ἐκκλησίας σ' αὐτὸν τὸν πρῶτο τῇ τάξει Μητροπολίτη, τὸν Μητροπολίτη Πάφου.

Τὸ ἀπόγευμα μᾶς ἔγινε ξενάγηση στὴν Cappella Sistina (Σίζτειο παρεκκλήσιο), πού εἶναι τὸ σημαντικότερο ἀπὸ τὰ παρεκκλήσια τοῦ Βατικανοῦ. Ὡς γνωστό, ἐδῶ συνέρχεται τὸ Κογκλάβιο, δηλαδὴ τὸ Σῶμα τῶν Καρδιναλίων γιὰ ἐκλογή τοῦ Πάπα. Ἡ Cappella Sistina εἶναι φημισμένη γιὰ τὰ ἔργα τέχνης περὶ φημων ζωγράφων, ὅπως τοῦ Περουτζίνο, τοῦ Μπετισέλλι, τοῦ Ροσέλλι καὶ ἄλλων. Κυρίως ὅμως θαυμάζει κανεὶς τὰ ἔργα τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου στὸ ταβάνι καὶ στὰ ἡμιθόλια μὲ σκηνές ἀπὸ τὴ Γένεση, ἀπὸ τὴ δημιουργία καὶ τὴν πτώση τοῦ ἀνθρώπου, τὸν κατακλυσμὸ, τοὺς προφῆτες καὶ τοὺς προπάτορες τοῦ Χριστοῦ. Ἐκπληκτικὸ εἶναι καὶ τὸ ἔργο τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου στὸν τοῖχο τῆς Ἀγίας Τράπεζας μὲ θέμα τὴ Δευτέρα Παρουσία. Τὰ ἔργα αὐτά δὲν ἀποπνέουν, βέβαια, τὴν πνευματι-

κότητα της Βυζαντινής Τέχνης. Εἶναι, ὅμως, ὡς ἔργα τέχνης, ἀπαράμιλλα καὶ δίνουν μίαν ἄλλην ἄποψη γιὰ τὴν τέχνη ὡς ὑπηρετρίας τῆς Θεολογίας.

Μετά τὸ Σίξτειο παρεκκλήσιο ἐπισκεφθήκαμε τὸ Κυβερνητικό Μέγαρο τοῦ Κράτους τοῦ Βατικανοῦ, ὅπου συναντηθήκαμε μέ τόν ἐπίσκοπο Ρενάτο Μποκκάρντο ὑποκυβερνήτη, καί ὁ Μακαριώτατος εἶχε μαζί του συνομιλίες. Μαζί του περπατήσαμε καί ξεναγηθήκαμε, ἀκολουθώντας, στοὺς κήπους τοῦ Βατικανοῦ. Εἶδαμε, σ' ἓνα πράσινο κατάφυτο περιβάλλον τόν πύργο τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, τὸ Ἑλικοδρόμιο, τὴν Ἔδρα τῆς Βατικανῆς Ραδιοφωνίας καί τὴν Ἔδρα τῆς Ποντιφικικῆς Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν.

Γίναμε, ἀκολουθώντας, δεκτοὶ ἀπὸ τόν Καρδινάλιο Ταρσίζιο Μπερτόνε, Πρωθυπουργό τοῦ Κράτους τοῦ Βατικανοῦ, μέ τόν ὁποῖο ὁ Μακαριώτατος εἶχε μιά πολύ παραγωγική συνομιλία. Ὁ Καρδινάλιος Μπερτόνε ἐπέδειξε ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν κατάσταση στὴν Κύπρο, τίς ταλαιπωρίες τῶν Χριστιανῶν, ἀνάμεσα στοὺς ὁποῖους ὑπάρχει καί Λατινική καί Μαρωνιτική ὁμάδα, λόγω τῆς Τουρκικῆς κατοχῆς, καθὼς καί γιὰ τὴν κατάσταση τῶν ναῶν καί τῶν ἄλλων θρησκευτικῶν μνημείων στό κατεχόμενο μέρος τῆς Κύπρου. Ὁ Μακαριώτατος ἐξήγησε μέ κάθε λεπτομέρεια, παραθέτοντας καί συγκεκριμένα στοιχεῖα καί μαρτυρίες, τὴν ἀθλία κατάσταση, στὴν ὁποία βρίσκονται 500 καί πλέον ναοί μας στά κατεχόμενα. «Ἄλλοι ἀπὸ αὐτοὺς», εἶπε ὁ Μακαριώτατος, «ἔχουν κατεδαφιστεῖ, ἄλλοι ἔγιναν μουσεῖα καί τεμένη, ἄλλοι μετατράπηκαν σέ στάβλους ἀλόγων ζώων, ἀποθήκες, στρατῶνες, οἴκοι ἀνοχῆς. Ζητοῦμε νά μᾶς ἐπιτραπεῖ, μέ δικά μας ἔξοδα, νά τοὺς ἐπιδιορθώσουμε. Ζητοῦμε τὴν ἐπιστροφή καί ἀπόδοσή τους στὴ λατρεία τοῦ Θεοῦ». Ὁ Καρδινάλιος Μπερτόνε ἐξέφρασε τὴ θλίψη του, γιατί στὸν 21ο αἰῶνα, τὸν αἰῶνα τῶν ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν καί τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, σέ μίαν Εὐρωπαϊκὴ Χώρα καί μίαν Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία, παρατηρεῖται τέτοια καταπάτηση ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων καί παρεμπόδιση τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας. Ὑποσχέθηκε, ὅτι θά δώσει ἀμέσως ἐντολή στοὺς 142 «νούντισους» τοῦ Βατικανοῦ, πού εἶναι διαπιστευμένοι σέ ὅλο τὸν κόσμο, νά διαφωτίσουν γιὰ τὸ θέμα αὐτό καί νά προβάλουν τὸ δίκαιο αἶτημα τῆς Κυπριακῆς Ἐκκλησίας. Ὑποσχέθηκε ἀκόμα νά προβάλλει τὸ κατὰ πάντα δίκαιο αἶτη-

μά μας καί διά τῶν ΜΜΕ, πού ἐλέγχει ἢ ἐπηρεάζει τό Βατικανό.

Στή συνέχεια ἐπισκεφθήκαμε τόν Ὁρθόδοξο ναό τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Τήρωνος, ὅπου μᾶς ὑπεδέχθη ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Ἰταλίας καί Μελίτης κ. Γεννάδιος. Ὁ ναός, μιά ὑπέροχη μικρή ροτόντα, πού βρίσκεται στούς πρόποδες τοῦ Παλατινοῦ λόφου καί πού ἀνάγεται στόν 6ο αἰῶνα, δόθηκε στήν Ὁρθόδοξη Κοινότητα καί εἶναι σήμερα ὁ καθεδρικός ναός τῆς Ὁρθόδοξης Μητρόπολης Ἰταλίας. Μετά τή δέηση καί τήν ξενάγηση στό ναό, δόθηκε δεξίωση στό παρακείμενο κτίριο, ὅπου προσήλθαν πολλοί Ὁρθόδοξοι, Ἕλληνες καί μή, καί ὑπέβαλαν τά σέβη τους στόν Μακαριώτατο. Ὁ Μητροπολίτης Ἰταλίας ἐνημέρωσε τόν Μακαριώτατο γιά τήν ὅλη δραστηριότητα τῆς Μητρόπολης Ἰταλίας, ἡ ὁποία, λόγω τῆς διακίνησης πληθυσμῶν, ἀριθμεῖ σήμερα ἓνα ἑκατομμύριο πιστῶν.

Τό βράδυ ὁ Μακαριώτατος παρέθεσε δεῖπνο πρὸς τιμή τοῦ Καρδινάλιου Ταρσίζιο Μπερτόνε, Πρωθυπουργοῦ τοῦ Κράτους τοῦ Βατικανοῦ (ἢ, ὅπως λέγεται στήν ὑπηρεσιακή γλῶσσα τῆς Ἁγίας Ἐδρας, Γραμματέως Ἐπικρατείας τῆς Αὐτοῦ Ἁγιότητος). Μιλώντας κατὰ τό δεῖπνο ὁ Μακαριώτατος ἐπλεξε τό ἐγκώμιο τοῦ πρώτου συνεργάτη τοῦ Πάπα Βενεδίκτου τοῦ ΙΣΤ΄, ἀνεφέρθη στό ποιμαντικό του ἔργο ἀνάμεσα στούς νέους καί στήν οἰκογένεια καί τόνισε τήν ἀνάγκη στήριξης τοῦ θεσμοῦ τῆς οἰκογένειας, στόν «κοινό μας Οἶκο», στήν Εὐρώπη, ὅπου σήμερα κλονίζεται ἢ καί βάλλεται ἀπό τίς σύγχρονες κρατικές νομοθεσίες. Ἀνεφέρθη, ἀκόμα, στήν ἐπισήμανση πού ἔκαμε ὁ ἴδιος ὁ Πάπας Βενέδικτος μιλώντας μέ τήν εὐκαιρία τῶν 50 χρόνων τῆς Συνθήκης τῆς Ρώμης, ὅτι «τό δημογραφικό πρόβλημα μπορεῖ νά προκαλέσει τόν ἴδιο τόν ἀφανισμό τῆς Εὐρώπης». Ἀναφερόμενος στήν πολυσχιδῆ δράση τοῦ Καρδινάλιου Μπερτόνε, ὁ Μακαριώτατος πρόσθεσε: «Ἡ βαθιά σας γνώση σέ θέματα ἀνοχῆς καί θρησκευτικῆς ἐλευθερίας ἐνδιαφέρει ἄμεσα τήν μαρτυρική μας πατρίδα Κύπρο, πού προτείνει πάντα τό διάλογο καί τήν εἰρηνική συμβίωση καί συνύπαρξη κυρίως σέ ἐκείνους πού προτιμοῦν νά τήν προσβάλλουν καί νά τήν καταπατοῦν, νά τήν αἱματώνουν καί νά τήν διαιροῦν. Κι ἀκόμη ἡ πανεπιστημιακή σας ἐμπειρία σέ θέματα Διεθνoῦς Δικαίου καί ἡ φήμη σας ὡς δυναμικοῦ κληρικοῦ, σᾶς κάνουν πολύτιμο ὑπέρμαχο τῆς εἰρήνης στήν

κοινή μας θάλασσα, στή Μεσόγειο, αλλά καί τῶν ἱστορικῶν δικαίων τῆς ἀδελφῆς σας Ἐκκλησίας, τοῦ Ἀγίου Ἀποστόλου Βαρνάβα».

Ἀπαντώντας ὁ Καρδινάλιος Μπερτόνε ἐπανέλαβε τήν προθυμία, τήν ὁποία, ὅπως εἶπε, αἰσθάνεται ὡς ὑποχρέωση, νά βοηθήσει ὅσο μπορεῖ, ὥστε νά ἀποκατασταθεῖ τό δίκαιο στήν Κύπρο καί οἱ Χριστιανοί, ἀνεξαρτήτως δόγματος, νά ἀπολαμβάνουν πλήρως τίς θρησκευτικές ἐλευθερίες, πού κατοχυρώνει τόσο ἡ Εὐρωπαϊκή Ἑνωση ὅσο καί ὁ ΟΗΕ.

Ἡ τρίτη ἡμέρα τῆς ἐπίσκεψής μας, ἡ Πέμπτη 14η Ἰουνίου, ξεκίνησε μέ τήν ἐπίσκεψή μας στό παρεκκλήσιο «Μήτηρ τοῦ Λυτρωτοῦ», πού βρίσκεται μέσα στό Βατικανό, στή θέση τοῦ παλαιότερου παρεκκλησίου τῆς Ματθίλδης. Εἶναι ἓνα ἔργο ἐξόχου τέχνης, τόπος συνάντησης τῆς τέχνης, τῆς ὁμορφιάς καί τῆς θεολογίας τῆς Χριστιανικῆς Ἀνατολῆς καί Δύσης, καί, χωρίς ὑπερβολή, ἰσάξιο, ἂν ὄχι καί ἀνώτερο, τῆς Cappella Sistina.

Τό 1999, μέ τήν εὐκαιρία τῶν 50 χρόνων ἀπό τῆς εἰς πρεσβύτερον χειροτονίας τοῦ Πάπα Ἰωάννου Παύλου Β΄, οἱ Καρδινάλιοι, ἀντί ἄλλου δώρου, τοῦ πρόσφεραν ἓνα σημαντικό ποσό γιά νά τό διαθέσει ἐκεῖνος ὅπως ἤθελε. Μέ τό ποσόν αὐτό ὁ Πάπας δημιούργησε τό παρεκκλήσιο αὐτό. Ὅλη ἡ ἐσωτερική ἐπιφάνεια τοῦ χώρου καλύπτεται ἀπό ψηφιδωτά ἐμπνευσμένα ἀπό τήν κλασσική βυζαντινὴ τέχνη, πού θεολογικά ἀναφέρεται στή Σάρκωση τοῦ Θεοῦ Λόγου καί στήν Ὑπεραγία Θεοτόκο ὡς Μητέρα τοῦ Λυτρωτῆ. Τό ἀξιοσημεῖωτο εἶναι πὼς στίς παραστάσεις συνυπάρχουν Ἅγιοι τῆς Ὁρθόδοξης καί τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, ὅχι μόνον οἱ ἀρχαῖοι κοινοί Ἅγιοι ἀλλά καί νέοι.

Μετά τήν ξενάγηση στό παρεκκλήσιο αὐτό, μεταβήκαμε στό Ποντιφικὸ Οὐρβανιανό Πανεπιστήμιο, ὅπου σέ μιά πανηγυρική ἐκδήλωση ὁ Μακαριώτατος ἀνακηρύχθηκε σέ ἐπίτιμο διδάκτορά του, στήν ἔδρα τῆς Ἱεραποστολικῆς.

Ὁ πρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου π. Ἀμβρόσιος Σπρεαφίκο μιλώντας κατὰ τήν τελετὴ ἀνεφέρθη στή σπουδαιότητα τῆς Κύπρου ὡς ἀρχαίου λίκνου τῆς Χριστιανοσύνης καί ὡς ἐφαλτηρίου γιά με-

τάδοση τοῦ Χριστιανισμοῦ στήν Εὐρώπῃ. Τιμώντας τόν Προκαθήμενο τῆς Κυπριακῆς Ἐκκλησίας, τό Οὐρβανιανό Πανεπιστήμιο, εἶπε ὁ πρύτανης, τιμᾷ στό πρόσωπό του τή μακρά σειρά τῶν προκατόχων του, ἀλλά καί τήν ὅλη προσφορά τῆς Κυπριακῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ Μακαριώτατος ἀπαντώντας ἐξεφώνησε τόν ἐπόμενο λόγο:

«Νιώθω ἰδιαίτερη συγκίνηση ἀνεβαίνοντας στό ἐπίσημο αὐτό βῆμα τοῦ φημισμένου Ποντιφικικοῦ Οὐρβανιανοῦ Πανεπιστημίου, μετά τήν ἐξαιρετική τιμή πού μοῦ ἔχει γίνει, μέ τήν ἀναγόμευσή μου σέ ἐπίτιμο διδάκτορά του. Ἐκφράζω τή βαθύτατη εὐγνωμοσύνη μου πρὸς τήν σύγκλητο τοῦ Πανεπιστημίου γιά τήν τιμή αὐτή, πού αἰσθάνομαι ὅτι ἀναφέρεται σ' ὁλόκληρη τήν Ἐκκλησία τῆς Κύπρου, ἕνα θεσμό πού ἔχει ἐπιβληθεῖ στή συνείδηση τοῦ Χριστιανώ μου λαοῦ τῆς νήσου μας.

Ἀποδέχθηκα τήν τιμή ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ δισχιλιόχρονου αὐτοῦ θεσμοῦ, γιατί πράγματι τόν θεσμό ἐλάμπρυναν πρόσωπα μορφωμένα καί ἄξια πολλῶν τιμῶν, ὅπως στό πρόσφατο παρελθόν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Μακάριος ὁ Γ'. Ἡ τιμή ἀναφέρεται κυρίως σ' αὐτούς, τούς ἀοιδίμους προκατόχους μου, κι ὅχι σ' ἐμένα πού ὑστερῶ αὐτῶν κατά πολύ.

Ὡς φτωχικό ἀντίδωρον στή μεγάλη τιμή πού μοῦ προσφέρατε, θά προσπαθήσω νά σᾶς μεταφέρω τήν ὀρθόδοξη ἐμπειρία σ' ἕνα τομέα, μέ τόν ὁποῖο τό Πανεπιστήμιό σας ἀσχολεῖται ἐπισταμένα, ἀναπτύσσοντας ἐν συντομίᾳ τό θέμα: «Ἡ Θεία Λειτουργία ὡς μέσον Ἱεραποστολῆς».

Εἶναι γνωστό πὼς μέ τόν ὅρο Θεία Λειτουργία ἐννοοῦμε τήν ἱερά τελετή, κατά τήν ὁποία μέ ἐντολή τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, καί σύμφωνα μέ τήν ἀποστολική παράδοση, ἱερουργεῖται τό μυστήριο τῆς Θείας Εὐχαριστίας. Εἶναι, μέ ἄλλα λόγια, τό σύνολο τῶν ἱερῶν εὐχῶν καί δεήσεων, διά τῶν ὁποίων προσφέρεται στόν Θεό ἡ ἐν πνεύματι καί ἀληθείᾳ Χριστιανική λατρεία.

Ἀπό τήν Καινή Διαθήκη διδασκόμαστε, ὅτι ἡ Θεία Εὐχαριστία εἶναι ἕνας τρόπος παρουσίας τοῦ Χριστοῦ, πού ἔχει πιά ἀναλάβει τή βασιλεία του, ἀνάμεσα στούς μαθητές του καί κατ' ἐπέκταση στούς πιστούς. Ὁ Ματθαῖος μᾶς διέσωσε τά σχετικά λόγια τοῦ Χριστοῦ:

«Ἀμήν δέ λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐ μή πίνω ἀπ' ἄρτι ἐκ τούτου τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὅταν αὐτό πίνω μεθ' ὑμῶν καινόν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρός μου» (Ματθ. 26, 29). Φυσικά ὁ Χριστός δοξάζεται καί ἀναλαμβάνει τὴν προαιώνια δόξα του ἀμέσως μετὰ τὴν ἀνάστασή του. Ἀνακοινώνει τοῦτο στοὺς μαθητὲς του μετὰ τὴν ἀνάσταση: «Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς» (Ματθ. 28, 18). Οἱ δεσμοί, ὅμως, μέ τό σῶμά Του, τὴν Ἐκκλησίᾳ, δέν διακόπτονται. Ὁ Χριστός συνεχίζει νά συντροφεύει τοὺς μαθητὲς του μέχρι τὰ τέλη τῶν αἰώνων. Ὁ ἴδιος τοὺς διαβεβαιώνει: «Καί ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἵωνος. Ἀμήν» (Ματθ. 28, 20). Συγχρόνως βρίσκεται συγκάθεδρος μέ τὸν Θεό Πατέρα στοὺς οὐρανοὺς⁽¹⁾, ὡς ἀπαρχή καὶ πρόδρομός τους⁽²⁾. Ἡ ἀόρατη αὐτὴ πραγματικότητα γίνεται ὁρατὴ μέ τὴν εὐχαριστίᾳ. Τὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ εἶναι σαφεῖς: «Ὅταν αὐτό πίνω μεθ' ὑμῶν», καὶ μᾶς διδάσκουν τὴν κοινωνία τῶν πιστῶν μετὰ τοῦ Χριστοῦ μέσα στὴν Εὐχαριστίᾳ.

Παράλληλα ὁ Παῦλος διδάσκει, ὅτι ἡ Θ. Εὐχαριστία εἶναι «ἀνάμνησις» καὶ «καταγγελία τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ (Α΄ Κορ. 11, 24-26). Ἀνάμνηση σημαίνει κάτι πού εἶναι διαρκῶς παρόν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἢ τῶν ἀνθρώπων. Καταγγελία σημαίνει ἰσχυρὴν ὁμολογία θεῶν ἐνεργειῶν καὶ πραγμάτων.

Μέ τὴ Θεία Λειτουργία, κέντρο τῆς ὁποίας εἶναι ἡ Θεία Εὐχαριστία, ἐνθυμούμαστε ὅλες τὶς δωρεές τοῦ Θεοῦ πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα, ἰδιαίτερα τὴ σάρκωση τοῦ Λόγου του, τό Μυστικὸ Δεῖπνο, τὴ σταύρωση, τὴν ταφή, τὴν τριήμερη ἀνάσταση κι ὅλα ὅσα ἔχουν γίνε- νει κι ὅσα θά γίνουν γιὰ μᾶς. Πιστεύουμε δέ, ὅτι αὐτό τό γεγονὸς τῆς τέλεσης τῆς Θείας Εὐχαριστίας ὡς μυστηρίου πού ἀνακεφαλαιώνει ὅλην τὴν ἱστορία, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς αὐτῆς μέχρι τῶν ἐσχάτων, ἡ σύνδεση τῆς ἱστορίας ὅχι μόνο μέ τὴν ἀνθρώπινη δραστηριότητα, ἀλλὰ καὶ μέ τὴν ἀγαθοποιό παρέμβαση τοῦ Θεοῦ σ' αὐτή, εἶναι ἡ

1) «Κεφάλαιον δέ ἐπὶ τοῖς λεγομένοις, τοιοῦτον ἔχομεν ἀρχιερέα, ὃς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης ἐν τοῖς οὐρανοῖς» (Ἑβρ. 8, 1).

2) «Ὅπου πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσῆλθεν Ἰησοῦς, κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ, ἀρχιερεὺς γενόμενος εἰς τὸν αἰῶνα» (Ἑβρ. 6, 20).

μεγάλη ἀλήθεια, ἡ ὁποία καθιστᾷ δυνατή τήν, εἰς πείσμα τῶν ἀντιθέτων προβλέψεων, ἐπικράτηση τῆς Ἐκκλησίας καί ἐδραίωσή της, ὥστε «πύλαι Ἰαβου μή κατισχύσωσιν Αὐτῆς» (Πρβλ. Ματθ. 16, 18).

Ἡ Θεία Εὐχαριστία θεωρεῖται καί εἶναι ἡ πηγή καί τό κέντρο τῆς ἐν Χριστῷ πνευματικῆς ζωῆς, ἡ φανέρωση τῆς Ἐκκλησίας ὡς σώματος Χριστοῦ καί ὡς κοινωνίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἡ σύναξη τῶν πιστῶν κατὰ τήν τέλεση τῆς Θείας Λειτουργίας δέν ἔχει τόσο τήν ἔννοια μιᾶς λειτουργικῆς τελετῆς ὅσο κυρίως τῆς ἐκδήλωσης τῆς προσμονῆς καί πρόγευσης τοῦ καινοῦ κόσμου τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ.

Γιά τούς Ὁρθοδόξους, ἐπομένως, ἡ Θεία Λειτουργία εἶναι ἡ μεγάλη καί ζῶσα εἰκόνα τοῦ μυστηρίου τῆς σωτηρίας, αὐτοῦ τούτου τοῦ γεγονότος τῆς σωτηρίας, ἀλλά καί τῆς ἱστορίας τῆς σωτηρίας. Οἱ πιστοί ζοῦν καί βιώνουν ὁ καθένας στό βαθμό τῆς καθαρτικῆς καί ἐνθεωτικῆς δεκτικότητος καί τῆς μεθεκτικῆς δυνατότητός του, τῇ βασιλείᾳ τοῦ Πατρὸς καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Μέσα σ' αὐτή τῇ μυστηριακῇ βεβαιότητι καί πληρότητι ἀπευθύνουν οἱ πιστοί καί τά προσευχητικά τους αἰτήματα γιά διάφορα πράγματα, ὑλικά καί πνευματικά: Τήν εἰρήνην τοῦ σύμπαντος κόσμου, τήν εὐστάθεια τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν, τήν εὐφορία τῆς γῆς, τήν ἐν Χριστῷ ἀνακεφαλαίωση καί σωτηρία τῶν πάντων. Ἡ Θεία Λειτουργία ὡς σύναξη τῶν πιστῶν τονίζει ἔμπρακτα ὅτι ἡ σωτηρία καί ἡ θέωση τῶν ἀνθρώπων δέν συντελεῖται ὡς ἀτομικό ἐπίτευγμα, ἀλλά ὡς κοινό ἄθλημα ἀγωνιζομένων ἀδελφῶν, «προσκαρτεροῦντων τῇ διδαχῇ ...καί τῇ κοινωνίᾳ καί τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου καί ταῖς προσευχαῖς» (Πρ. 2, 42). Εἶναι χαρακτηριστικό πῶς κανένας κληρικός, ἀκόμα καί ὁ ἴδιος ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης δέν μπορεῖ, δέν δικαιούται, νά τελέσει τῇ Θείᾳ Λειτουργίᾳ μόνος του, χωρίς τήν παρουσία ἑνὸς τουλάχιστον πιστοῦ.

Βασικό χαρακτηριστικό τῆς Θείας Λειτουργίας γιά τούς Ὁρθοδόξους εἶναι, ὅτι αὐτή δέν «παρακολουθεῖται», ἀλλά «μετέχεται» ἀπό τούς πιστούς. Ὁ πιστός δέν «θεᾶται» ἢ «ἀκροᾶται» ἀπλῶς, ἀλλά «περιίσταται» καί «κοινωνεῖ» τοῦ Δείπνου τοῦ Μυστικοῦ. Σ' αὐτή, κάθε μέρος τῆς θρησκευτικῆς κοινότητος μετέχει προσωπικῶς, «ἐπισυναζόμενοι» πάντες εἰς τό ὄνομα τοῦ Χριστοῦ. Στό μυ-

στήριο τῆς σύναξης αὐτῆς οἱ πιστοί γίνονται «μέλη ἐκ μέρους» (Α΄ Κορ. 12, 27) τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ καί συναντοῦν τοὺς ἀδελφούς τους. Σ’ αὐτὴ τῇ σύναξιν κανεὶς δέν παρακολουθεῖ ἀπὸ τὴν ἐξέδρα τοῦ σταδίου. Οἱ πιστοὶ δέν εἶναι φίλαθλοι, ἀλλὰ ἀθλητὲς καὶ συναθλητὲς. Εἶναι «οἱ δαιτημόνες οἱ μακαριστοί» εἰς τὴν τράπεζαν τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ.

Θά ἦταν, ὅμως, ἐλλιπὴς ἡ ἀποστολὴ τῆς Ἐκκλησίας καὶ δέν θά ἀνταποκρινόταν στὸ βασικὸ πρόσταγμα τῆς κεφαλῆς της, τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἃν ἐνδιαφερόταν μόνο γιὰ τίς ὑφιστάμενες Χριστιανικὲς κοινότητες, κι ἃν, τελώνοντας τὴ Θεία Λειτουργία, φρόντιζε γιὰ τὴ σωτηρία καὶ θέωση μόνον αὐτῶν. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι πάντοτε ἐπεκτατικὴ, μέ τὴν ἔννοια ὅτι εἶναι «καθολικὴ» καὶ ἐπιζητεῖ νὰ ἐντάξει εἰς τοὺς κόλπους της ὅλους. Ἐπιζητεῖ νὰ ὑλοποιήσει τὸ παράγγελμα τοῦ Χριστοῦ πρὸς τοὺς μαθητὲς του. «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη... διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν» (Ματθ. 28, 19-20). Ἐξάλλου πὼς θά μπορούσε νὰ ἐφαρμόσει τὸ Εὐαγγελικὸ «ὁ ἔχων δύο χιτῶνας μεταδότω τῷ μὴ ἔχοντι» (Λουκ. 3, 11), ἃν περιορίζε τὴν κοινοκτημοσύνη μόνο στὰ ὑλικά ἀγαθὰ, παραβλέποντας τὴν ἀληθινὴ πίστι καὶ τὸν χριστιανικὸ τρόπο ζωῆς, πού εἶναι ἀνώτερα ἀπὸ τὰ ὑλικά ἀγαθὰ;

Ἡ Ἱεραποστολή, δηλ. τὸ κηρυκτικὸ ἔργο καὶ ἡ ὅλη συναφὴς δραστηριότητα τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τοὺς ἐκτός αὐτῆς, εἶναι ἐγγενὲς χαρακτηριστικὸ της. Στὴν Ἀνατολή, μετὰ τὸ κηρυκτικὸ ἔργο τῶν Ἀποστόλων, ἡ ἱεραποστολικὴ δράση συνεχίστηκε χωρὶς διακοπή. Ἀναφέρουμε, μόνο ἐνδεικτικά, τὴν ἱεραποστολικὴ δράση τοῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, ἀκόμα καὶ ἀπὸ τὸν τόπο τῆς ἐξορίας του, πρὸς τὴν Περσία, καὶ τὴ δράση τοῦ ἱεροῦ Φωτίου, τὸν 9ο αἰῶνα, στὶς Σλαβικὲς χῶρες διὰ τῶν ἁγίων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου. Σήμερα τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο δραστηριοποιεῖται στὶς χῶρες τῆς Ἀσίας, τὸ Πατριαρχεῖο Ἀλεξανδρείας στὴν Ἀφρική, ἐνῶ ἄλλες Ἐκκλησίες, ὅπως ἡ Ἐκκλησία τῆς Κύπρου, ἔρχονται βοηθοὶ μέ ἔμψυχο καὶ ἄψυχο ὑλικό.

Μέσα καὶ τρόποι Ἱεραποστολῆς ὑπάρχουν ἀσφαλῶς πολλοί. Θά περιοριστῶ στὴ Θεία Λειτουργία ὡς μέσο Ἱεραποστολῆς.

Ἡ σχέση τῆς Θείας Λειτουργίας πρὸς τὴν Ἱεραποστολή δέν εἶναι ἐπιφανειακή, οὔτε τυχαία. Ἐφόσον ἡ Ἱεραποστολή στοχεύει στὴν ἵδρυση νέων εὐχαριστιακῶν κοινοτήτων, ἡ Θεία Λειτουργία πρέπει νὰ ᾖ σκοπὸς καὶ ταυτόχρονα αἰτία τῆς. Ἡ ἐνεργὸς συμμετοχή τῶν πιστῶν στὴ Θεία Λειτουργία προσπορίζει σ' αὐτοὺς τὰ δῶρα τῆς Χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Κύριος σκοπὸς τῆς Ἱεραποστολῆς εἶναι νὰ ἐξασφαλίσει αὐτὴν τὴν ἐνεργὸ συμμετοχή στὴ Θεία Λειτουργία. Κι ἀπὸ τὴν ἄλλη αὐτὰ τὰ δῶρα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος κάνουν καὶ τὴν Ἱεραποστολή ἔγκυρη.

Ἡ λειτουργικὴ σύναξη, πού ἀναπαριστᾷ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Χριστοῦ, δέν εἶναι τίποτα ἄλλο παρὰ ἡ ἔκφραση τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ σωτηριώδους ἔργου Του μέσα στὸ χῶρο καὶ στὸ χρόνο. Ὅσοι, λοιπόν, συμμετέχουν σ' αὐτὴν πραγματοποιοῦν τὴν ἐντολή τοῦ Χριστοῦ «πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν». Μὲ ἄλλα λόγια τὸ λειτουργικὸ γεγονός γίνεται φορέας τῆς Ἱεραποστολῆς.

Θὰ ἐγκύψω πρῶτα στίς ἀναφορὲς τοῦ κειμένου τῆς Θείας Λειτουργίας, καθὼς καὶ στοὺς βαθύτερους συμβολισμοὺς τῶν τελουμένων πού ἀναφέρονται στὴν Ἱεραποστολή.

Θὰ ἀναφερθῶ ὕστερα στὴν ἔλξη πού τὰ κείμενα, οἱ λειτουργοί, ὁ τόπος καὶ χρόνος τέλεσης τῆς Θείας Λειτουργίας ἀσκοῦν στοὺς μὴ χριστιανούς.

Ὡς πρὸς τὸ πρῶτο μέρος θὰ μπορούσαμε γενικὰ νὰ ποῦμε, πῶς, σέ ρόλο ἀντίστοιχο μ' ἐκεῖνο τοῦ Ἀποστόλου Φιλίππου, ἡ Θεία Λειτουργία διαλαλεῖ καὶ διακηρύσσει πρὸς ὅλους μέ στεντόρεια φωνή: «Εὐρήκαμεν τὸν Μεσσίαν». Τὴ διακήρυξή της αὐτὴ τὴ συνοδεύει μέ μιά πρόσκληση. Μιά πρόσκληση πού ἀπευθύνεται σ' αὐτοὺς πού βρίσκονται μακριὰ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία, σ' αὐτοὺς πού ἀκόμα δέν ἔχουν πιστέψει, ἀλλὰ καὶ σ' αὐτοὺς πού δυσπιστοῦν καὶ ἀμφιβάλλουν γιὰ τὴν ἀλήθεια καὶ τὴ ζωὴ πού ἐξαγγέλλεται μέσω αὐτῆς καὶ τὴν ἐλπίδα πού κομίζει σ' ὁλόκληρη τὴν οἰκουμένη: «Γεύσασθε καὶ ἴδετε». Καὶ στὸν καθένα ξεχωριστά: «Ἔρχου καὶ ἴδε» (Ἰω. 1, 47).

Στίς δύο πολὺ γνωστὲς λειτουργίες μας, τοῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου καὶ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, διακρίνουμε δύο ξεχωριστά

τμήματα: Τή Λειτουργία τῶν Κατηκουμένων καί τή Λειτουργία τῶν Πιστῶν. Ἡ Λειτουργία τῶν Κατηκουμένων, πού περιλαμβάνει καί εἰδικές δεήσεις καί εὐχήν ὑπέρ τῶν Κατηκουμένων, παρακολουθεῖται καί ἀπό τούς ἀβάπτιστους. Σ' αὐτή δίνεται ξεκάθαρα τό μήνυμα τῆς φροντίδας καί τῆς ἔγνοιας τῆς Ἐκκλησίας, μέσω τῆς Θείας Λειτουργίας, γιά τήν Ἱεραποστολή. Οἱ δεήσεις: «ὅπως ὁ Κύριος... κατηχήσῃ αὐτούς τόν λόγον τῆς ἀληθείας, ἀποκαλύψῃ αὐτοῖς τό εὐαγγέλιον τῆς δικαιοσύνης, ἐνώσῃ αὐτούς τῇ ἀγία αὐτοῦ καθολικῇ καί ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ...» δείχνουν τήν ἀγωνιώδη μέριμνα τῆς Ἐκκλησίας μέσω τῆς Θείας Λειτουργίας «ἵνα πάντες ἔνωσι» καί τήν ἐπιθυμία της ὅπως «πάντες σωθῶσι καί εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἔλθωσιν».

Ἰδιαίτερα ἡ Θεία Λειτουργία τῶν Προηγιασμένων, πού στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τελεῖται κάθε Τετάρτη καί Παρασκευή τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, εἶναι γεμάτη μέ φράσεις, δεήσεις καί εὐχές μεγάλης ἱεραποστολικῆς σημασίας. Ὡς γνωστό, στήν ἀρχαία Ἐκκλησία κατά τή διάρκεια τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς ἐντατικοποιεῖτο ἡ προετοιμασία τῶν Κατηκουμένων πού προσήρχοντο στό βάπτισμα τό βράδυ τοῦ Μεγάλου Σαββάτου. Γί' αὐτούς καί τήν ὅλη προσπάθεια τῆς Ἱεραποστολῆς, προσεύχεται διά τῆς Θείας Λειτουργίας τῶν Προηγιασμένων ἡ Ἐκκλησία.

Τά Ἀντίφωνα, τό μέρος τῆς Θείας Λειτουργίας πού ἀκολουθεῖ τή διακήρυξη «Εὐλογημένη ἡ βασιλεία...» καί τή Μεγάλη Συναπτή, καί πού ἀποτελεῖτο ἀρχικά ἀπό ὁλόκληρους ψαλμούς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἐνῶ σήμερα ἀπό κάποιους ψαλμικούς στίχους καί ἓνα ἐφύμνιο, συμβολίζει τήν πρό Χριστοῦ ἐποχή καί τήν ἀγωνιώδη προσμονή τῶν προφητῶν γιά τήν ἔλευση τοῦ Χριστοῦ. Θά μπορούσαμε νά ποῦμε, ὅτι ὁ συμβολισμός εἶναι τέλειος καί γιά τόν ἐξωχριστιανικό κόσμο πού ἀναζητᾷ ἀπεγνωσμένα τήν Χριστιανική ἀλήθεια, ὄντας κι αὐτό ἓνα ἱεραποστολικό στοιχεῖο τῆς Θείας Λειτουργίας.

Θά ἐνδιατρίψω κάπως περισσότερο στό δεύτερο μέρος, ὅσον ἀφορᾷ τή σχέση Θείας Λειτουργίας καί Ἱεραποστολῆς:

Ἡ Θεία Λειτουργία συνιστᾷ πρακτική ἐμπέδωση τοῦ ὅλου δόγματος καί τῆς ὅλης διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ, πράγμα πού εἶναι

ταυτόχρονα ἔργο καί σκοπός τῆς Ἱεραποστολῆς. Ἡ Ὁρθόδοξη Λειτουργία εἶναι τό μυστικό βίωμα καί ἡ βαθύτατη πεποίθηση ὅτι «ὁ Χριστός ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν καί ἦν καί ἔστι καί ἔσται». Εἶναι ἡ πραγματοποίηση τῆς παρουσίας Του, τῆς ἐκπλήρωσης τῆς ὑπόσχεσός Του ὅτι θά εἶναι παρών «ὅπου εἰσὶ δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ» (Ματθ. 18, 20). Ἡ διδασκαλία περὶ τοῦ προσώπου τοῦ Χριστοῦ, περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος καί περὶ τῶν ἐσχάτων βρίσκεται ἀποτυπωμένη στή Θεία Λειτουργία, ἡ ὁποία μᾶς προβάλλει νά φτάσουμε στήν ἐνότητα τῆς πίστεως καί τῆς προσευχῆς.

Ἡ Θεία Λειτουργία μᾶς διδάσκει νά διευρύνουμε τόν ὀρίζοντα καί τό ὄραμά μας, νά μιλοῦμε τῇ γλῶσσᾳ τῆς ἀγάπης καί νά συνυπάρχουμε ἐν ἀγάπῃ μετά τῶν ἄλλων, παρόλες τίς διαφορές καί ἀντιθέσεις μας. Ἡ ἐπισήμανση τοῦ Ἀποστόλου Παύλου πρὸς τοὺς Γαλάτες, ὅτι «οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος οὐδέ Ἕλλην, οὐκ ἔνι δοῦλος οὐδέ ἐλεύθερος, οὐκ ἔνι ἄρσεν καί θῆλυ» (Γαλ. 3, 28), ἀλλὰ «πάντες εἰς ἓσμεν ἐν Χριστῷ», ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὴν κινητήρια δύναμη τῆς Ἱεραποστολῆς, βρίσκει τὴν πραγμάτωσή της στή Θεία Λειτουργία. Σ' αὐτὴν «Πάρθοι καί Μῆδοι καί Ἑλαμίται» (Πρ. 2, 9), ἀλλὰ καί Ἀφρικανοί καί Ἀσιάτες, λευκοί καί ἐρυθρόδερμοι, Αἰθίοπες καί Ἰνδοί, ὑμνοῦν τό Θεό καί μετέχουν τοῦ ἰδίου ποτηρίου τῆς ζωῆς, γινόμενοι σύσσωμοι καί σύναιμοι μέ τό Χριστό καί μεταξύ τους.

Καί ἀκόμα μέ τόν «ἄσπασμό τῆς εἰρήνης» (πού στίς μέρες μας ἀτόνησε καί περιορίστηκε μόνο μεταξύ τῶν κληρικῶν) ἡ Θεία Λειτουργία χαράσσει μιά πορεία ἀπὸ τὴν ἐχθρότητα στή συγχώρηση καί στή συμφιλίωση.

Στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ὁ καθένας λατρεύει τόν Θεό στὴ γλῶσσα του. Κι εἶναι αὐτό ἓνα σημεῖο πού τὴν διαφοροποίησε γιὰ αἰῶνες πολλούς ἀπὸ ἄλλες Ἐκκλησίες. Καί ταυτόχρονα ὑποβόηθησε τὰ μέγιστα τό ἱεραποστολικό της ἔργο. Μάλιστα ἐκεῖ πού δέν ὑπῆρχε γραπτός λόγος, ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἐπινόησε ἀλφάβητο, τό ἔδωσε στοὺς λαοὺς ἐκείνους καί μετέφρασε σ' αὐτό τὰ λειτουργικά καί ἄλλα κείμενά της. Εἶναι πεποίθηση τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, ὅτι ὁ Θεός δέν ἔχει ἀνάγκη νά Τόν λατρεύουμε σέ ὀρισμένη μόνο γλῶσσα. «Οὓς ζηλώσεως ἀκροᾶται τὰ πάντα» (Σοφ. Σολ. 1, 10), κατὰ τό Σολομώντα. Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία δέν θέ-

λησε ποτέ νά μεταβάλει σέ ἕνα τά ποικίλα ἔθνη τῶν ἀνθρώπων, ἔχει μιά συνεχή παράδοση σεβασμοῦ τῆς ἰδιαιτερότητας ἐκάστου ἔθνους.

Ἕνα βασικό χαρακτηριστικό τῆς Θείας Λειτουργίας, καθὼς καί τῆς Ἱεραποστολῆς, εἶναι ἡ δοξολογία τοῦ Θεοῦ. Μέσω τῆς Ἱεραποστολῆς πραγματοποιεῖται ἡ προφητική ἐξαγγελία, ὅτι ὅλοι οἱ λαοὶ θά αἰνέσουν τόν Κύριο. Κάθε λαός, ὅμως, ἔχει τό δικαίωμα νά ὑμνήσῃ τόν Θεό στή γλῶσσα του κι ἔτσι κάθε τοπική Ἐκκλησία γίνεται μιά φωνή μέσα στήν πολυφωνία τοῦ Πνεύματος.

Τό Ὁρθόδοξο πνεῦμα πού διαποτίζει τήν Ὁρθόδοξη Ἱεραποστολική προσπάθεια, ἐπηρέασε καί τόν σχετικό περίγυρο τῆς Θείας Λειτουργίας. Ἀπό τήν ἐποχή τοῦ Μεγάλου Φωτίου διακηρύσσεται, ὅτι ἡ Ἐκκλησία εὐλογεῖ τίς τοπικές καί χρονικές διαφορές καί ποικιλίες στήν ὕλη, στό σχῆμα, στό χρῶμα καί στήν τεχνοτροπία τῶν ἱερῶν εἰκόνων, τοῦ σταυροῦ, τῶν ἱερῶν σκευῶν καί τῶν λειτουργικῶν ἀντικειμένων, θεωρώντας ὅτι ὁ διαφορετικός τρόπος ἐξεικόνισης τοῦ Κυρίου δέν αἶρει τήν κοινή πίστη, ὅτι «σαρκί ἐπεδήμησεν ὁ Χριστός». Παρά τίς κατά τόπους καί χρόνους λειτουργικές διαφορές «ὁ κοινός ἄρτος εἰς σῶμα Χριστοῦ μεταβάλλεται καί ὁ κοινός οἶνος αἷμα χρηματίζει τοῦ λύτρου ἡμῶν».

Εἶναι ὄντως πολύ ὑποβοηθητικό στοιχεῖο τῆς ἱεραποστολικῆς προσπάθειας τό γεγονός ὅτι στήν Ἀφρική ὁ Χριστός μπορεῖ νά ἐξεικονισθεῖ ὡς μαῦρος, στήν Κίνα μέ τό κινεζικό ἰδίωμα καί στήν Ἰαπωνία μέ τό ἀντίστοιχο ἰαπωνικό. Τό ἴδιο καί ἡ Παναγία καί οἱ Ἅγιοι πού συνιστοῦν τήν «Ἐκκλησίαν πρωτοτόκων, ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων».

Ἄξιον ἰδιαίτερης προσοχῆς εἶναι καί τό μέλος πού «ἐνδύει» τόν λόγον εἰς τήν Ὁρθόδοξη λατρεία. Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης λέει πὼς ἡ ὕπαρξη τοῦ μέλους ἀποσκοπεῖ στό νά μορφοποιήσῃ καί νά ἀποκαλύψῃ «τόν ἐγκείμενον τοῖς ρήμασι νοῦν» (P.G. 44, 444D). Τό ἐξάισιο βυζαντινό μέλος, στοὺς ὀκτῶ διαφορετικούς ἥχους, μεταρσιώνει τοὺς πιστοὺς, ἀλλὰ καί σαγηνεύει τοὺς μακράν τῆς Ἐκκλησίας εὐρισκομένους. Ἀναφέρεται χαρακτηριστικά πὼς αὐτό τό μέλος καί ἡ ὅλη λαμπρότητα τῆς Θείας Λειτουργίας στήν Ἁγία Σοφία τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἶναι πού σαγηνεψε τοὺς

ἀπεσταλμένους τοῦ ἡγεμόνα τῆς Ρωσίας καί ὁδήγησε στήν ἐπιλογή τοῦ Ὁρθόδοξου δόγματος γιά τόν Ρωσικό λαό κατά τό 10ο αἰῶνα. Καί σήμερα οἱ Ὁρθόδοξοι Ἱεραπόστολοι ἀναφέρουν πώς ἐξασκεῖ σοβαρή ἐπίδραση στούς λαούς, ὅπου κηρύσσουν τό Χριστό, ἡ Ὁρθόδοξη λατρεία μέ τό μέλος, τά ἄμφια τῶν λειτουργῶν τῆς, ἀκόμα καί τή ναοδομία τῆς.

Ἡ εἰκονογράφηση ἑνός Ὁρθόδοξου ναοῦ μέ τόν Παντοκράτορα στόν τροῦλο, τήν Παναγία ὡς πλατυτέρα τῶν οὐρανῶν νά ἐνώνει τόν οὐρανό μέ τή γῆ, τούς ἀγίους στό ὕψος περίπου πού στέκονται οἱ πιστοί, ἐκφράζει τίς μόνιμες καί αἰώνιες ἀναζητήσεις τῆς ψυχῆς τῶν ἀνθρώπων. Τά ἔθνη, «τά μή εἰδότα Χριστόν», ἀναζητοῦν ἐναγωνίως κάτι πού θά γεμίσει τό ἐσωτερικό τους κενό, πού θά δώσει ἀπαντήσεις στά μεγάλα ἐρωτήματά τους, πού θά φέρει τό Θεό κοντά στά προβλήματά τους. Ἕνας Θεός ἀπρόσιτος στό μεγαλεῖο του εἶναι πρᾶγμα ἀδιάφορο γι' αὐτούς. Ὁ χριστιανικός ναός «καί τά τελούμενα ἐν αὐτῷ», δίνουν μιά σωστή ἀπάντηση σ' αὐτές τίς ἀναζητήσεις.

Οἱ μακράν τῆς κολυμβήθρας εὐρισκόμενοι συνάνθρωποί μας, ἀλλά καί ὅσοι, παρασυρμένοι «ὑπό μεριμνῶν καί πλούτου καί ἡδονῶν» (Λουκ. 8, 14), ἔχουν ξεχάσει τήν χριστιανική τους ἰδιότητα, ἄχκονται καί ἀγωνιοῦν γιά τό αὔριο, αὐτοί πού διψοῦν γιά τό «ἀθάνατο νερό» τοῦ μύθου καί ἀναζητοῦν τό «ἐλιξίριο τῆς νεότητος», μποροῦν μέ τή Θεία Λειτουργία νά ζήσουν τήν «καινὴν κτίσιν». Νά νιώσουν πράγματι τό ψαλμικό «ἀνακαινισθήσεται ὡς ἀετοῦ ἡ νεότης σου» (Ψαλμ. 102, 5). Σ' ἓνα κόσμο ἀποϊερωμένο καί ἐκκοσμηκευμένο ἡ Ἐκκλησία στέλνει τό μήνυμα ὅτι οἱ ἄνθρωποι θά πρέπει νά συζοῦν μέ τό θεῖο καί ἱερό. Κι αὐτό ἐπιτυγχάνεται μέ τή Θεία Λειτουργία, μιά πράξη μυσταγωγική πού εἶναι ταυτόχρονα ἀνθρώπινη καί ὑπερφυσική, μιά πράξη στήν ὁποία προέχει τό μυστηριακό στοιχεῖο χωρίς νά λείπει τό ἀνθρώπινο, μιά πράξη στήν ὁποία ἔχουμε τήν αἴσθηση τῆς αἰωνιότητος, τῆς ὑπέρβασης τοῦ θανάτου, τῆς βίωσης τῆς ἀναστάσεως. Αὐτό τό γεγονός τοῦ θανάτου καί τῆς ἀναστάσεως δραματοurgeῖται σέ κάθε Θεία Λειτουργία καί οἱ πιστοί, μετέχοντας τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ, συμμετέχουν καί στήν ἀνάστασή Του. Κι εἶναι ἀκριβῶς αὐτό τό γεγονός καί τό μήνυμα πού προσφέρει ἡ Ἐκκλησία στούς μακράν τῆς, οἱ ὁποῖοι

ἀπωθοῦντες τὴν ἰδέα τοῦ θανάτου, συναπωθοῦν καὶ τὸ γεγονὸς τῆς ἐν Χριστῷ ἀναστάσεως καὶ καταλήγουν στὰ ποικίλα ἀδιέξοδα πού σκιάζουν καὶ ἀμαυρώνουν τὰ πάντα στὴ ζωὴ τους.

Θὰ τελειώσω – νομίζω πὼς ἤδη καταχράστηκα τὸ χρόνο σας-, μὲ μιά διαπίστωση: Εἶναι, πράγματι, ἄξιο προσοχῆς τὸ γεγονὸς ὅτι στὴν ἐποχὴ μας, στὴν ὁποία διευρύνεται συνεχῶς ἡ ἀποϊεροποίηση τῆς ζωῆς τῶν δυτικῶν κοινωνιῶν καὶ ἡ ἐκκοσμίκευσή τους, παρατηρεῖται αὐξηση στὴν προσέλευση, ἰδιαίτερα νέων ἀνθρώπων, στὴν Ὁρθόδοξη Θεία Λειτουργία. Αὐτὸ φανερῶνει, ὅτι ἡ Ὁρθόδοξη πνευματικότητα πού διατηρεῖ τὴν ἀμεσότητα τῆς προσωπικῆς σχέσης τοῦ πιστοῦ μὲ τὴ χάρι τοῦ Θεοῦ, περιέχει μίαν αἰσθητὴ ἀλήθεια, τὴν ὁποία γεύεται ὁ πιστὸς ὡς χαρὰ καὶ ἀνακούφιση, ὡς ἀνάπαυση καὶ ἀσφάλεια. Αὐτὸ εἶναι καὶ τὸ μήνυμα πού ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία στέλλει διὰ τῆς Θείας Λειτουργίας ἱεραποστολικά στὸν κόσμο.

Εὐχαριστῶ καὶ πάλιν γιὰ τὴ μεγάλη τιμὴ πού μοῦ ἔχετε κάμει καὶ εὐχομαι ὅπως ὁ Θεὸς καθοδηγεῖ τὰ βήματά σας «εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν», τὸ δέ ἱερό, πνευματικὸ αὐτὸ καθίδρυμα κραταίωνει καὶ ὁδηγεῖ ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν».

Τὸ μεσημέρι ὁ Μακαριώτατος παρέθεσε ἐπίσημο γεῦμα πρὸς τιμὴ τοῦ πρυτάνεως καὶ τῶν καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου. Προσφωνώντας τοὺς φιλοξενούμενους του, ὁ Μακαριώτατος, ἀφοῦ εὐχαρίστησε καὶ πάλι γιὰ τὴν τιμὴ πού τοῦ ἔγινε, ἀνέφερε, πὼς ἀνέκαθεν εἶχε μίαν εὐαισθησίαν στὴν Ἱεραποστολὴ πρὸς λαοὺς, πού δὲν γνώρισαν ἀκόμη τὸν Χριστὸ ὡς Ὁδὸ, Ἀλήθεια καὶ Ζωή, καὶ πρόσθεσε: «Ὡς ἀντίδωρο τῆς δικῆς σας σημερινῆς γενναιόδωρης χειρονομίας, ἐπιθυμοῦμε νὰ σᾶς προσφέρουμε θερινές ὑποτροφίες γιὰ ἐκείνους τοὺς φοιτητὲς σας, πού ἐπιθυμοῦν νὰ μάθουν Νέα Ἑλληνικά, ἀλλὰ καὶ νὰ γνωρίσουν τὴν Πνευματικὴ καὶ Λειτουργικὴ ζωὴ τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, ὅπως βιώνεται ἀπὸ ἐμᾶς. Εἴμαστε ἀνοικτοί σὲ κάθε πρωτοβουλία σας σχετικὰ μὲ τὴ σημασία τῆς Ἱεραποστολῆς σ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴ τῆς ἀναζήτησης τοῦ ζῶντος Θεοῦ...».

Τὸ ἀπόγευμα τῆς ἴδιας ἡμέρας ἐπισκεφθῆκαμε τὴ Θεομητορικὴ βασιλικὴ τῆς Παναγίας τῆς Μείζονος ἢ τῆς Παναγίας τοῦ Χιονιοῦ,

ὅπως εἶναι, διαφορετικά, γνωστή. Ὁ περικαλλής αὐτός ναός, πού εἶναι τρίκλιτος, μᾶς δίνει τήν ἰδέα τῶν ἀρχαίων καί μεσαιωνικῶν βασιλικῶν τῆς Ρώμης. Πολύ ἐντυπωσιακό εἶναι τό βυζαντινῆς τεχνολογίας ψηφιδωτό τῆς κόγχης τοῦ Ἱεροῦ, τοῦ 13ου αἰῶνα, πού

***Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου Χρυσόστομος Β΄ μετά τήν ἀνακήρυξή του
σέ ἐπίμμο διδάκτορα τοῦ Ποντιφικικοῦ Οὐρβανιανοῦ Πανεπιστημίου.***

παριστάνει τή στέψη τῆς Παναγίας ἀπό τόν Χριστό, μέσα σέ χορούς ἀγγέλων μέ πολύχρωμα φτερά. Τριανταέξι ψηφιδωτές παραστάσεις τῆς ἀρχικῆς βασιλικῆς, πού ἀνάγονται στόν 5ο αἰῶνα, ἔχουν τοποθετηθεῖ κατά μῆκος τοῦ ναοῦ δεξιά καί ἀριστερά πάνω ἀπό τό κεντρικό κλίτος. Σέ κρύπτη κάτω ἀπό τήν Ἁγία Τράπεζα φυλάσσονται ὑποδείγματα τῆς ξύλινης φάτνης τοῦ Χριστοῦ, σέ ἀσημένια λειψανοθήκη. Σέ παρεκκλήσιο τοῦ ναοῦ ἐκτίθεται θαυματοργική βυζαντινὴ εἰκόνα τῆς Παναγίας πού συνδέεται μέ διάσω-

ση τῆς Ρώμης ἀπό θανατηφόρα ἐπιδημία τῆς ἐποχῆς, τόν 6ο αἰῶνα.

Ἡ βασιλική κτίστηκε τόν 4ο αἰῶνα σέ ἓνα ἀπό τούς ἐπτά λόφους τῆς Ρώμης καί ὀνομάστηκε Παναγία τοῦ Χιονιοῦ, γιατί στίς 5 Αὐγούστου τό 356 χιόνισε στή Ρώμη, μετά ἀπό ἐμφάνιση τῆς Παναγίας πού ζήτησε ἐκεῖ νά τῆς ἀφιερωθεῖ ναός.

Στή συνέχεια ἐπισκεφθήκαμε τή βασιλική τοῦ ἁγίου Κλήμεντος πού βρίσκεται δίπλα στό ἱστορικό Κολοσσαῖο, ὅπου ὑπάρχει καί ὁ τάφος τοῦ ἁγίου Κυρίλλου, τοῦ φωτιστοῦ τῶν Σλάβων. Στόν τάφο τοῦ ἁγίου Κυρίλλου, ὅπου προσκυνήσαμε, φυλάσσεται μέρος τοῦ ἱεροῦ λειψάνου, ἐνῶ τό ὑπόλοιπο, πού εἶχε φυγαδευθεῖ κατά τούς χρόνους τῆς Γαλλικῆς Ἐπανάστασης γιά προστασία, δέν ξαναεπέστρεψε ἐκεῖ. Τό ναό φυλάσσουν Ἰρλανδοί Δομνηκανοί Πατέρες. Ἀξία προσοχῆς εἶναι τά ὑπέροχα πολύχρωμα μωσαϊκά τοῦ δαπέδου καί ἓνα σπάνιο βυζαντινό ψηφιδωτό τῆς ἀψίδας τοῦ ἱεροῦ, τοῦ 13ου αἰῶνα, πού παριστάνει τόν Ἐσταυρωμένο ἀνάμεσα σέ δώδεκα λευκά περιστέρια, σύμβολα τῶν δώδεκα Ἀποστόλων καί τῆς ἱεραποστολικῆς δράσης τους ἀνάμεσα στά ἔθνη.

Στή βασιλική τοῦ ἁγίου Κλήμεντος ἐπισκεφθήκαμε καί τό παρεκκλήσιο τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης, τοῦ 15ου αἰῶνα, τό ὁποῖο κοσμοῦν ὑπέροχες τοιχογραφίες ἀπό τή ζωή καί τό μαρτύριο τῆς ἁγίας.

Τό βράδυ ὁ Μακαριώτατος παρέθεσε, σέ ξενοδοχεῖο τῆς Ρώμης, ἐπίσημο δεῖπνο πρὸς τιμή τοῦ Προέδρου τοῦ Ποντιφικικοῦ Συμβουλίου γιά τήν ἐνότητα τῶν Χριστιανῶν, Καρδινάλιου Βάλτερ Κάσπερ. Μιλώντας, κατά τή διάρκεια τοῦ δείπνου, ὁ Μακαριώτατος ἀνεφέρθη στίς ἄοκνες προσπάθειες τοῦ Καρδινάλιου Κάσπερ γιά σύγκλιση τῶν ἀπόψεων καί ἐνότητα τῶν διαφόρων χριστιανικῶν ὁμολογιῶν σ' ἓνα κόσμος, ὅπου, ὅσο πᾶμε, ὁ Χριστιανισμός γίνεται μειονότητα ἀπέναντι σέ ἄλλες θρησκείες, λόγω τῆς ὑπογεννητικότητας, πού παρουσιάζεται στίς χριστιανικές χώρες καί τῆς πληθυσμιακῆς ἔκρηξης στό Ἰσλάμ, στόν Ἰνδουϊσμό καί ἄλλοι. Λόγω τῆς Γερμανικῆς καταγωγῆς τοῦ Καρδινάλιου Κάσπερ, ὁ Μακαριώτατος ἀνεφέρθη στήν κατεδάφιση τοῦ τείχους τοῦ Βερολίνου καί τήν ἐπανένωση τῆς χώρας, ἐνῶ τόνισε πῶς στήν Κύπρο παραμένουν, ἀκόμα, τά τείχη τῆς διαίρεσης καί συνεχίζεται ἡ ταλαιπωρία

τοῦ λαοῦ πού προσφυγοποιήθηκε μέσα στήν ἰδιά του τήν πατρίδα καί στερεῖται ἀκόμα καί τῶν στοιχειωδέστερων ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων. Εἶπε, μεταξύ ἄλλων, ὁ Μακαριώτατος: «Ἐσεῖς προσωπικά, Κύριε Καρδινάλιε, γνωρίζετε τί σημαίνει νά ἀνήκεις καί νά ζεῖς σέ μιά πατρίδα μοιρασμένη στά δύο. Ὁ πόνος τῆς μεταπολεμικῆς διηρημένης Γερμανίας εἶναι ὁ ἴδιος μέ τόν πόνο τῆς ἀκόμα διηρημένης Κύπρου μας καί τό μαρτυρικό Βερολίνο τῆς περιόδου τοῦ ψυχροῦ πολέμου καθρεφτίζεται σήμερα στήν πράσινη γραμμή μίσους πού κόβει στά δύο τήν καρδιά τῆς τελευταίας αἰχμάλωτης πρωτεύουσας τῆς Εὐρώπης...». Ὁ Μακαριώτατος ζήτησε ἀπό τόν Καρδινάλιο Κάσπερ νά ἐξασκήσει τήν ἐπιρροή του, ὥστε νά ἐπανενωθεῖ καί ἡ Κύπρος μέ τήν ἀποχώρηση τῶν στρατευμάτων κατοχῆς καί τῶν ἐποίκων καί τήν ἐπιστροφή τῶν γηγενῶν κατοίκων στίς ἐστίες τους.

Ὁ Καρδινάλιος Κάσπερ, ἀπαντώντας, εὐχαρίστησε γιά τό δειπνο καί, ἀφοῦ μίλησε γιά τήν ἀνάγκη προώθησης τῆς ἀδελφoσύνης μεταξύ ὄχι μόνον τῶν Χριστιανῶν, ἀλλά ὅλων τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἐπιτάσσει τό Εὐαγγέλιο, ὑποσχέθηκε νά ἐξασκήσει τήν ἐπιρροή του γιά ἀποκατάσταση τῆς δικαιοσύνης στήν Κύπρο.

Ἡ Παρασκευή, 15 Ἰουνίου, ξεκίνησε μέ ἐπίσκεψη – προσκύνημα στίς κατακόμβες τῆς Ἀγίας Πρισκίλλης, ἀρχαῖο χριστιανικό κοιμητήριο, πού ἔχει σκαφεῖ σέ ἡφαιστειογενές ὑπέδαφος μεταξύ τοῦ 2ου καί 5ου αἰώνα. Οἱ διάδρομοι τοῦ κοιμητηρίου, πού ἔχουν συνολικό μῆκος δεκατριῶν χιλιομέτρων, εἶναι γεμάτοι καί ἀπό τίς δύο πλευρές μέ ἀτομικούς τάφους. Ὑπάρχουν, ὅμως, καί μικρά δωμάτια, καθὼς καί οἰκογενειακοί τάφοι, μέ ἐλληνικές καί λατινικές ἐπιγραφές.

Ἐπισκεφθήκαμε τό δωμάτιο τῆς Πεπλοφορούσας, ὅπου ὑπάρχει ἡ παράσταση γυναίκας μέ πέπλο στό κεφάλι σέ στάση δέσης. Στόν ἴδιο χῶρο βρίσκεται καί ἡ ἀπεικόνιση τοῦ Καλοῦ Ποιμένου σέ παραδεισιακό τοπίο, οἱ Τρεῖς Παῖδες ἐν τῇ καμίνῳ, ἡ θυσία τοῦ Ἰσαάκ, ἡ σωτηρία τοῦ Ἰωνᾶ καί ἄλλες παραστάσεις ἀπό τήν Παλαιά Διαθήκη. Οἱ τοικογραφίες αὐτές, πού βρίσκονται σέ ἄριστη κατάσταση, ἀνάγονται στό δεύτερο ἥμισυ τοῦ 3ου αἰώνα. Στίς

ἀρχές τοῦ 3ου αἰῶνα χρονολογεῖται καί ἡ ἐπίσης σέ ἄριστη κατάσταση διατηρημένη Παναγία ἡ Βρεφοκρατοῦσα. Σταθήκαμε γιά λίγο καί θαυμάσαμε καί τό λεγόμενο Ἑλληνικό παρεκκλήσιο μέ τήν ἀπεικόνιση τῆς κλάσης τοῦ Ἄρτου καί ἄλλων βιβλικῶν σκηνῶν.

Ἡ κατακόμβη τῆς Ἁγίας Πρισκίλλης φυλάσσεται σήμερα ἀπό τίς Βενεδικτίνες μοναχές, πού ἐπονομάζονται τῆς Ἁγίας Πρισκίλλης, οἱ ὁποῖες καί μᾶς δεξιώθηκαν μετά τήν ξενάγηση.

Στή συνέχεια ἐπισκεφθήκαμε διαδοχικά τόν Καρδινάλιο Πῶλ Πουπέρ, Πρόεδρο τοῦ Ποντιφικικοῦ Συμβουλίου γιά τήν Κουλτούρα καί τοῦ Ποντιφικικοῦ Συμβουλίου γιά τό Διαθρησκευτικό διάλογο, καί τόν Καρδινάλιο Ρενάτο Ραφαήλ Μαρτίνο, Πρόεδρο τοῦ Ποντιφικικοῦ Συμβουλίου γιά τή Δικαιοσύνη καί Εἰρήνη. Καί στούς δύο ὁ Μακαριώτατος ἔθεσε ἐπιτακτικά τό θέμα τῆς καταπάτησης τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων καί τῆς στέρησης τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας ἀπό τήν κατοχική δύναμη στήν Κύπρο. Ὅταν τό 1/3 τοῦ πληθυσμοῦ διώχτηκε ἀπό τίς ἐστίες του, ὅταν ὅλοι οἱ Ἕλληνες Κύπριοι δέν μποροῦν νά κινηθοῦν ἐλεύθερα, νά ἐγκατασταθοῦν ἢ νά ἀποκτήσουν περιουσία στό κατεχόμενο τμήμα τῆς ἴδιας τῆς πατρίδας τους, ὅταν οἱ ναοί τους βεβηλώνονται καί τά κοιμητήριά τους κατασκάπτονται, μποροῦμε νά μιλοῦμε γιά ἀνθρώπινα δικαιώματα; διερωτήθηκε ὁ Μακαριώτατος. Οἱ δύο Καρδινάλιοι ἐπέδειξαν ζωηρό ἐνδιαφέρον γιά τήν κατάσταση στήν Κύπρο καί ὑποσχέθηκαν συμπαράσταση στίς προσπάθειες τῆς Κυπριακῆς Ἐκκλησίας γιά ἀποκατάσταση τῆς δικαιοσύνης στήν Κύπρο. Ὁ Καρδινάλιος Μαρτίνο, μάλιστα, ἀνεφέρθη καί στήν ἑλληνική μυθολογία, σύμφωνα μέ τήν ὁποία ἡ Εἰρήνη εἶναι θυγατέρα τῆς Δικαιοσύνης καί ἀδελφή τῆς Εὐνομίας καί εἶπε, πώς, ἂν δέν ὑπάρχει δικαιοσύνη καί εὐνομία, δέν μπορεῖ οὔτε ἡ εἰρήνη νά ἐπικρατήσῃ στήν περιοχή.

Τό μεσημέρι ὁ Μακαριώτατος παρέθεσε γεῦμα πρὸς τιμή τοῦ ἱδρυτῆ τῆς κοινότητος τοῦ Ἁγίου Αἰγιδίου, καθηγητοῦ Ἀνδρέα Ρικκάρντε. Ἡ κοινότητα τοῦ Ἁγίου Αἰγιδίου παρουσιάζει σημαντική δράση ἀνάμεσα στόν καθολικό κόσμον καί ἀποτελεῖ τήν ἐμπροσθοφυλακή τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας μέσα στή Δυτική Κοινωνία. Εἶναι ἀξιοσημεῖωτο, πώς, κατά τό τελευταῖο του ταξίδι στή Ρώμη, ὁ Πρόεδρος Μπούς, ἐνῶ ἀπέφυγε νά συναντήσῃ

ἄλλες σπουδαῖες προσωπικότητες, εἶχε πολύωρη συνάντηση μέ τήν κοινότητα τοῦ Ἁγίου Αἰγιδίου. Μιλώντας κατά τό γεῦμα ὁ Μακαριώτατος ἀνέφερε, ὅτι ὁ καθηγητής Ρικκάρντε ἀποτελεῖ μιά ἀπόδειξη γιά τή σημασία τοῦ ρόλου τῶν λαϊκῶν στή ζωή καί στήν πορεία τῆς Ἐκκλησίας, ἐξήγγειλε δέ οἰκονομική βοήθεια τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου γιά στήριξη τῆς προσπάθειας τῆς κοινότητας τοῦ Ἁγίου Αἰγιδίου κατά τοῦ AIDS στήν Ἀφρική.

Τό ἀπόγευμα, καί συγκεκριμένα στίς 5.30' μ.μ., ἔγινε συνάντηση τοῦ Μακαριωτάτου μέ τόν Πρωθυπουργό τῆς Ἰταλίας κ. Ρομάνο Πρόντι. Στή συνάντηση παρευρέθησαν ὁ Πρόεδρος τῆς κοινότητας τοῦ Ἁγίου Αἰγιδίου καί ἡ πρέσβειρα τῆς Κύπρου στή Ρώμη κα Ἀθηνᾶ Μαυρονικόλα. Τά ὑπόλοιπα μέλη τῆς συνοδείας τοῦ Μακαριωτάτου ἀνταλλάξαμε ἀπλῶς χειραψία μέ τόν Πρωθυπουργό ἀμέσως μετά τό πέρας τῆς συνάντησης.

Ὁ Μακαριώτατος πρόσφερε στόν Ἰταλό Πρωθυπουργό ἕνα ἄλμπουμ μέ φωτογραφίες τῶν κατεχομένων ἐκκλησιῶν μας, ὅπου αὐτές παρουσιάζονται ὅπως ἦταν πρίν τήν εἰσβολή κι ὅπως εἶναι σήμερα καί τόν παρακάλεσε ὅπως ἐξασκήσει τήν ἐπιρροή του, προκειμένου, μακράν κάθε πολιτικῆς σκοπιμότητας ἢ νομικῆς διεκδίκησης, ἐπιτευχθεῖ πρὸς τό παρόν ἡ συντήρησή τους, γιατί ὑπάρχει ὁ κίνδυνος, ἀκόμα καί μόνον ἀπό τή φυσική φθορά, νά καταρρεύσουν.

Ὁ Μακαριώτατος ἐπεσήμανε στόν Ἰταλό Πρωθυπουργό, ὅτι ἡ Κύπρος παραμένει ἡ μόνη Χριστιανική Χώρα στή Μέση Ἀνατολή καί εἶναι ἐκ τῶν πραγμάτων τό προωθημένο φυλάκιο τῆς Εὐρώπης στό χωρο τοῦτο. Ὁλιγωρία τῆς Εὐρώπης ἀπέναντι στήν Κύπρο, πού θά σήμαινε καί ἀδιαφορία γιά τήν υπεράσπιση βασικῶν ἀρχῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑνώσεως, θά εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα ἀπώλεια τῆς Κύπρου ὡς ζωτικοῦ χώρου τῆς Εὐρώπης σ' ἕνα εὐαίσθητο χωρο, ὅπου κυριαρχεῖ τό Ἰσλάμ.

Ὁ Ἰταλός Πρωθυπουργός εὐαίσθητοποιήθηκε ἀμέσως καί εἶπε, ὅτι θά ἔθετε τό θέμα τῆς ἐπιδιόρθωσης τῶν ἐκκλησιῶν μας στήν ἐπικείμενη συνάντηση τῶν ἀρχηγῶν τῶν κρατῶν ἢ κυβερνήσεων τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑνώσεως. Εἶπε, μάλιστα, ὅτι θά συζητοῦσε τό θέμα καί μέ τόν Πρόεδρο Παπαδόπουλο. Συγχρόνως ἔδωσε τή δια-

βεβαίωση στο Μακαριώτατο, ότι θά δώσει οδηγίες, ώστε οι πρέσβεις της Ιταλίας στις διάφορες χώρες νά θέτουν τό θέμα αὐτό ὡς καθαρά πολιτιστικό στά βήματα πού τούς προσφέρονται.

Σέ δηλώσεις του πρὸς τούς δημοσιογράφους, πού περίμεναν ἔξω ἀπὸ τό πρωθυπουργικό γραφεῖο, ὁ Μακαριώτατος ἐξέφρασε τὴν ἱκανοποίησή του γιὰ τὰ ἀποτελέσματα τῆς συνάντησης καὶ χαρακτηρισε τὸν Ἰταλὸ Πρωθυπουργό ὡς ἄνθρωπο ἀρχῶν, ἀπὸ τὸν ὁποῖο πολλὰ ἀναμένουμε.

Μετά τό πρωθυπουργικό γραφεῖο ἐπισκεφθήκαμε τούς χώρους κοινωνικῆς καὶ φιланθρωπικῆς δράσης τῆς κοινότητος τοῦ Ἁγίου Αἰγιδίου. Εἶδαμε τούς χώρους, ὅπου φιλοξενοῦνται πολιτικοὶ πρόσφυγες μέ τίς οἰκογένειές τους καὶ ὅπου παρέχονται σ' αὐτούς, ἐκτός ἀπὸ διαμονή καὶ διατροφή, ἱατρική φροντίδα καὶ ἐκπαίδευση. Εἶδαμε, ἀκόμα, ἑκατοντάδες ἀνθρώπους, φτωχοὺς, καὶ κυρίως ξένους, νά σιτίζονται σέ εἰδικούς πρὸς τοῦτο διασκευασμένους χώρους.

Τό βράδυ ἐπισκεφθήκαμε τὴ βασιλική τῆς Παναγίας τοῦ Τραστέβερε, ὅπου παρακολουθήσαμε ἑσπερινό, πού τέλεσε ἡ κοινότητα τοῦ Ἁγίου Αἰγιδίου. Ἡ βασιλική τῆς Παναγίας τοῦ Τραστέβερε εἶναι μιά ἀπὸ τίς ἀρχαιότερες καὶ ὠραιότερες βασιλικές τῆς Χριστιανικῆς Ρώμης, περίφημη γιὰ τὰ βυζαντινῆς ἐμπνεύσεως ψηφιδωτά τοῦ ἐσωτερικοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς πρόσοψής της. Ὁ ἀρχικὸς ναὸς ἰδρύθηκε τό 220 ἀπὸ τὸν Ἅγιο Κάλλιστο, Πάπα Ρώμης. Στό ἐσωτερικὸ τοῦ σημερινοῦ ναοῦ διακρίνονται 22 γρανιτένιες κολόνες μέ κιονόκρανα ἰωνικοῦ καὶ κορινθιακοῦ ρυθμοῦ. Τὰ βυζαντινοῦ ρυθμοῦ ψηφιδωτὰ ἀνήκουν στὸν 15ο αἰῶνα καὶ εἶναι ἔργο τοῦ Πιέτρο Καβαλλίνι, ἐνῶ τό δάπεδο τοῦ ναοῦ κοσμεῖται ἀπὸ γεωμετρικά ἔγχρωμα μωσαϊκά. Παλλάδιο καὶ θησαυρό τοῦ ναοῦ ἀποτελεῖ ἡ μεγάλη βυζαντινὴ εἰκόνα τῆς Παναγίας τῆς Ἠπιότητος καὶ τῆς Εἰρήνης, πού ἀνάγεται στά τέλη τοῦ 7ου καὶ στίς ἀρχές τοῦ 8ου αἰῶνα. Σήμερα ἡ Ἐκκλησία χρησιμοποιεῖται ἀπὸ τὴν κοινότητα τοῦ Ἁγίου Αἰγιδίου, πού συγκεντρώνει καθημερινὰ πολλοὺς πιστοὺς, καὶ ἰδιαίτερα νέους, οἱ ὁποῖοι συμμετέχουν σέ βραδυνούς ἑσπερινούς, πού τελοῦνται μετὰ τό κλείσιμο τῶν καταστημάτων μέ χρῆση εἰκόνων τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας.

Μιλώντας μετά τό πέρας τοῦ ἑσπερινοῦ καί ἀπαντώντας σέ προσ-
φώνηση τοῦ Ἀνδρέα Ρικκάρντε, ἱδρυτῇ τῆς κοινότητος τοῦ Ἁγίου
Αἰγιδίου, ὁ Μακαριώτατος ἀνεφέρθη μεταξύ ἄλλων καί στήν εἰκό-
να τῆς Παναγίας τῆς Ἡπιότητος, πού μεταφέρθηκε ἐκεῖ ἀπό τήν
Κωνσταντινούπολη, καί εἶπε πώς αὐτή ἐνώνει τήν Ὁρθόδοξη καί
τή Ρωμαιοκαθολική Ἐκκλησία καί ἀποτελεῖ γέφυρα ἀδελφосύνης
καί συνεργασίας μεταξύ τους, ὅπως καί τά ἄλλα ἀντικείμενα τῆς
Ὁρθοδοξίας, πού χρησιμοποιοῖ ἡ κοινότητα στή λατρεία της, δη-
λαδή τά κανδήλια, τά κεριά, τό θυμίαμα, οἱ ἄλλες εἰκόνες. Καί συ-
νέχισε ὁ Μακαριώτατος: «Ἡ συνεργασία μεταξύ τῆς Ἐκκλησίας
τῆς Κύπρου καί τῆς κοινότητος τοῦ Ἁγίου Αἰγιδίου εἶναι μιά ἀναγ-
καίότητα τῆς ἐποχῆς μας, σέ μιά Εὐρώπη τῆς κατάπτωσης καί τῆς
παρακμῆς τῶν Χριστιανικῶν ἀρχῶν, παραδόσεων καί ἀξιῶν, ὅπου ἡ
νεολαία μακριά ἀπό τό σωτηριῶδες μήνυμα τοῦ Χριστοῦ ψάχνει τήν
ἀλήθεια σέ ἀμφίβολες πηγές καί, δυστυχῶς, ὄχι μέσα στήν Ἐκκλη-
σία, τή κιβωτό αὐτή τῆς Ἁγίας Γραφῆς καί τῆς Ἱερᾶς Παράδοσης.
Γιά τόν πιστό Χριστιανό κάθε ἐποχῆς, ἀπό τήν περίοδο τῶν Ἀγίων
Ἀποστόλων μέχρι σήμερα, ἡ ἀλήθεια δέν εἶναι μιά ἰδέα, ἀλλά ἓνα
πρόσωπο, ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ἡ ἐλπίδα τοῦ κόσμου». Ὁ Μακα-
ριώτατος κατέληξε μέ προτροπή πρὸς τοὺς νέους τοῦ Ἁγίου Αἰγι-
δίου ὅπως ἐνωθοῦν μέ τοὺς νέους ὅλων τῶν Χριστιανικῶν
Ἐκκλησιῶν προκειμένου νά πείσουν τοὺς ἀνθρώπους ὅλου τοῦ
κόσμου, ὅτι οἱ θεσμοί πού εὐλόγησε ὁ Χριστός, ὅπως ὁ γάμος καί
ἡ οἰκογένεια, καθὼς καί οἱ παραινέσεις του γιά ἐργασία, γιά ἐπί-
δειξη ἀγάπης πρὸς ὅλους, κυρίως τοὺς ἐχθρούς, ἡ διακονία πρὸς
τοὺς φτωχοὺς, τοὺς ἀρρώστους, τοὺς φυλακισμένους, τοὺς μετανά-
στες, τοὺς ἀδικημένους, κάνουν τόν ἄνθρωπο παρουσία τοῦ Θεοῦ
καί τῇ γῇ μας παράδεισο εὐτυχίας.

Τό Σάββατο 16 Ἰουνίου στίς 11 π.μ. εἶχε προγραμματισθεῖ ἡ συ-
νάντηση τοῦ Μακαριωτάτου μέ τήν Α. Ἀγιότητα τόν Πάπα Βενέδι-
κτο ΙΣΤ΄. Τό πρωῒ ἐπισκεφθήκαμε καί πάλι, ἰδιωτικά αὐτή τῇ φορά,
τή Βασιλική τοῦ Ἁγίου Πέτρου, ὅπου καί θαυμάσαμε τῇ μεγαλο-
πρέπεια καί τόν πλοῦτο της. Συγκρίνοντας, βέβαια, τήν Ἁγία Σο-
φία Κωνσταντινουπόλεως, πού κτίστηκε χίλια χρόνια προηγουμέ-
νως, πρὸς τόν Ἅγιο Πέτρο, δέν θά μπορούσαμε νά ποῦμε πώς

ἐκεῖνη ὑστερεῖ. Ἐκεῖνο πού προκαλεῖ τό θαυμασμό στήν περίπτωση τοῦ Ἁγίου Πέτρου εἶναι ὁ προγραμματισμός, πού ἐπεδείχθη στήν ἀνοικοδόμησή του πού διάρκεσε πέραν τῶν 120 ἐτῶν.

Στίς 11 π.μ. πραγματοποιήθηκε ἡ συνάντηση τοῦ Μακαριωτάτου μέ τόν Πάπα. Ἀρχικά συναντήθηκαν οἱ δύο ἄνδρες καί εἶχαν κατ' ἰδίαν συνομιλίες, στή συνέχεια δέ ἔγινε συνάντηση ὁλόκληρης τῆς

***Ὁ ἀσπασμός τῆς ἀγάπης μεταξύ τῶν Προκαθημένων τῶν Ἐκκλησιῶν
Ρώμης καί Κύπρου.***

ἀντιπροσωπείας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου μέ τόν Πάπα, τόν ὁποῖο πλαισίωναν ὁ Καρδινάλιος Κάσπερ καί ἄλλοι Ρωμαιοκαθολικοί κληρικοί. Μετά τίς ἐκατέρωθεν συστάσεις, ὁ Πάπας Βενέδικτος προσφώνησε τόν Μακαριώτατο ἐκφράζοντας τή χαρά του γιά τήν πρώτη επίσημη ἐπίσκεψη Προκαθημένου τῆς Κυπριακῆς Ἐκκλησίας στό Βατικανό. Ἀνεφέρθη στά προβλήματα πού ἀπασχολοῦν τόν σημερινό κόσμο καί τήν εὐθύνη τῶν Χριστιανῶν νά δώσουν πειστικές λύσεις σ' αὐτά. Ἀνεφέρθη ἐπίσης στό διάλογο μεταξύ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς καί τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας καί

εὐχήθηκε ὅπως αὐτός δώσει σύντομα καρπούς γιά νά ἐκπληρωθεῖ τό αἶτημα τοῦ Χριστοῦ πρὸς τόν Πατέρα, «ἵνα πάντες ἔν ὧσι». Ἡ ἀντιφώνηση τοῦ Μακαριωτάτου ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Πᾶσι τοῖς οὖσιν ἐν Ρώμῃ ἀγαπητοῖς Θεοῦ, κλητοῖς ἁγίοις· χάρις ὑμῖν καί εἰρήνη ἀπό Θεοῦ πατρός ἡμῶν καί Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ» (Ρωμ. 1, 7).

Ὁ Πάπας Ρώμης Βενέδικτος ΙΣΤ΄ προσφωνεῖ τόν Ἀρχιεπίσκοπο Κύπρου Χρυσόστομο Β΄.

Ἀγιώτατε Πάπα τῆς Πρεσβυτέρας Ρώμης καί Ἐπίσκοπε τῆς ἱστορικῆς Καθέδρας τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου, κύριε Βενέδικτε,

Ἡ χάρις τοῦ Ἀγίου Πνεύματος καί τό Ἀρχιερατικό μας καθῆκον, ὡς Προκαθημένου τῆς Ἀγιωτάτης καί μαρτυρικῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἀποστόλου Βαρνάβα, γιά ἐνότητα καί εἰρήνη μεταξύ τῶν Ἀποστολικῶν μας Ἐκκλησιῶν, ὁδήγησαν σήμερα τά βήματά μας ἐδῶ, μαζί μ' ἐκεῖνα τῆς τιμίας μας Συνοδείας, στὸν τόπο τοῦ μαρτυρίου τῶν Πρωτοκορυφαίων Ἀποστόλων Πέτρου καί

Παύλου, στό ἱερό προσκύνημα τῶν Κατακομβῶν τῶν μαρτύρων τῆς κοινῆς Ἀγίας μας Πίστεως, γιά νά συναντήσουμε Ἐσᾶς, τόν τό πρωτεῖο τῆς τιμῆς κατέχοντα ἐν τοῖς ἐπισκόποις τῆς ἀδιαρέτου Χριστιανοσύνης, νά Σᾶς δώσουμε τόν ἀδελφικό ἀσπασμό τῆς εἰρήνης καί μετά ἀπό αἰῶνες ἀφιλάδελφης πορείας νά κτίσουμε καί πάλι γέφυρες συμφιλίωσης, συνεργασίας καί ἀγάπης!

**Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου Χρυσόστομος Β΄ προσφωνεῖ
τόν Πάπα Ρώμης Βενέδικτο ΙΣΤ΄.**

Εἶναι ἡ τρίτη φορά πού συναντώμεθα μετά τήν ἀλησμόνητη ἐξόδιο ἀκολουθία τοῦ μακαριστοῦ ἀγαπητοῦ προκατόχου Σας Πάπα Ἰωάννη Παύλου τοῦ Β΄ καί τή χαροποιό τελετή τῆς ἐνθρονίσεώς Σας στόν Ἀποστολικό αὐτό Θρόνο, πρὸς τόν ὁποῖο μέ χρηστές ἐλπίδες προσβλέπει ὅλη ἡ Χριστιανική Οἰκουμένη ἀναμένοντας ἀπό τόν Προκαθήμενό του, τό σοφό θεολόγο, τόν ἀκούραστο ποιμένα καί τό δυναμικό ἐκκλησιαστικό ἡγέτη, κινήσεις διαλόγου, συμφιλίωσης, ἐπαναπροσέγγισης, ἀγάπης.

Μεγάλη είναι η σημασία, προς αυτή την κατεύθυνση, της πορείας του επίσημου θεολογικού διαλόγου μεταξύ της Ρωμαιοκαθολικής Ἐκκλησίας καί της Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, στὸν ὁποῖο ἡ Ἐκκλησία μας, ἡ Ἀποστολική Ἐκκλησία τῆς Κύπρου, συμμετέχει μέ ὑπευθυνότητα καί συνέπεια. Ἴσως τὰ δικά μας μάτια δέν ἀξιωθοῦν νά δοῦν τὴν ποθητή ἔνωση τῶν Ἐκκλησιῶν, μέ τὴ χάρη τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, ὅμως, θά ἔχουμε κάμει κι ἐμεῖς τὸ καθήκόν μας μέσα στὸ χρόνο καί στὸ χῶρο ὡς εἰρηνοποιοί καί ὡς ἀληθινοὶ ἀδελφοί, «ἵνα πάντες ἓν ᾦσι».

Εἶναι ἐξάλλου προσωπική μας πεποίθηση, ὅτι, ὅπως ἡ ἀποξένωση καί τὸ σχίσμα μεταξύ τῶν Ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν μας συντελέσθηκε κατὰ τὸ πέρασμα πολλῶν αἰώνων συσσωρευμένων παρεξηγήσεων, ἔτσι καί ἡ ἐπανένωσή τους καί ἡ ἐπαναφορά τῆς ἀμοιβαίας ἐμπιστοσύνης καί ἀληθινῆς ἀγάπης μεταξύ τους θά χρειαστεῖ χρόνο, ὑπομονή καί θυσίες, πού, ὅμως, μέ αἴσθηση τῆς μεγάλης μας εὐθύνης ἀναλαμβάνουμε νά φέρουμε εἰς πέρας «ἐν ἀληθείᾳ καί ἀγάπῃ» ὑπὸ τὴν ἀλάνθαστη καθοδήγηση τοῦ ζωοποιοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ.

Ἡ σημερινή μας συνάντηση πραγματοποιεῖται αἰσίως τὴν παραμονήν τοῦ 35ου ἔτους ἀπὸ τὴν σύναψη ἐπίσημων διπλωματικῶν σχέσεων μεταξύ Ἀγίας Ἐδρας καί Δημοκρατίας τῆς Κύπρου. Ὅντως, τὸ 1973, μετὰ τὴ συνάντηση τοῦ Ἐθνάρχου Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ΄ μέ τὸν Πάπα Παῦλο ΣΤ΄ στὸ Καστέλ Γκαντόλφο, ἀνατέθηκε ἡ ἐκπροσώπηση τῶν δύο πλευρῶν ἀντίστοιχα στὸν τιτουλάριο Ἀρχιεπίσκοπο Μαυριανῆς κ. Πίο Λάγκι, Ἀποστολικὸ Ἐκπρόσωπο ἐν Ἱεροσολύμοις καί ἐν Παλαιστίνῃ, τὸ σημερινὸ Καρδινάλιο, καί στὸν ἐν Παρισίοις πρέσβη κ. Πόλυ Μοδινό. Ὡς μοῦ ἐπιτραπεῖ νά ἀναφερθῶ ἐδῶ στὸν πρῶτο πρέσβη τῆς Κύπρου παρὰ τῇ Ἀγίᾳ Ἐδρᾷ μέ ἔδρα τὴ Ρώμη, Ἐξοχώτατο κ. Γεώργιο Πουλίδη, τὸν ἀγαπητό μας φίλο, Ἀγιώτατε, καί νά τὸν εὐχαριστήσω ἐκ βάθους καρδίας γιὰ τὴν ἀφοσίωση, τὸ σεβασμὸ καί τὴν ἀγάπη του πρὸς τὴν Ἐκκλησία καί τὸ εὐθυνοφόρο ἔργο της.

Κατὰ τὶς τελευταῖες δεκαετίες μετὰ τὴ Β΄ Βατικανὴ Σύνοδο Κύπριοι θεολόγοι, κληρικοί καί λαϊκοί, μετεκπαιδεύτηκαν σέ διάφορα Ποντιφικικὰ Πανεπιστήμια μέ ὑποτροφίες τοῦ Ποντιφικικοῦ Συμ-

βουλίου για την προώθηση της Ἑνότητας τῶν Χριστιανῶν. Ἐπιθυμοῦμε γι' αὐτό νά Σᾶς ἐκφράσουμε τίς εὐχαριστίες μας καί τήν πρόθεσή μας νά προσφέρουμε καί ἀπό τήν πλευρά μας, ὡς ἐλάχιστο ἀντίδωρο εὐγνωμοσύνης, καλοκαιρινές ὑποτροφίες στήν Κύπρο σέ Ρωμαιοκαθολικούς θεολόγους πού ἐνδιαφέρονται νά μάθουν τά νέα ἑλληνικά καί τό λειτουργικό πλοῦτο τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας ἀπό κοντά, γιά νά συμβάλουν μιά μέρα, καί αὐτοί μέ τή σειρά τους, στό ὄραμα τῆς Ἑνωμένης Ἐκκλησίας.

Πρόσφατα ὁ Ἐξοχώτατος Πρόεδρος τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας κ. Τάσος Παπαδόπουλος δήλωσε πολύ εὐστοχα: *«Ἡ Κύπρος πάντοτε ἦταν Εὐρώπη, ἀκόμα καί πρὶν ἰδρυθεῖ ἡ Εὐρώπη. Μέ τήν ἔνταξή της στήν ΕΕ ἡ Κύπρος ἐπέστρεψε στό σπίτι της»*.

Ὅμως, αὐτός ὁ κοινός μας Οἶκος, ἡ Εὐρώπη, ἡ κοιτίδα τοῦ Δυτικοῦ Πολιτισμοῦ, ἡ κλεινή ἔδρα τοῦ Χριστιανικοῦ Πνεύματος, ἡ μητέρα τῶν ἁγίων καί τῶν ἱεραποστόλων περνᾷ μία ἐποχή κρίσεως καί ἀποπροσανατολισμοῦ, ἀθεΐας καί ἀμφισβήτησης, ἐκκοσμίκευσης καί παρακμῆς. Ἡ κοινωνία καί ὁ ἄνθρωπος τῆς ἐποχῆς μας διψᾷ καί ψάχνει. Ἐχει ἀξίες καί ἰδανικά, παραδόσεις καί συνήθειες, πού δημιουργήθηκαν μέσα στό φῶς τοῦ Εὐαγγελίου καί ὑπό τήν σοφή καθοδήγηση τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καί ἄλλων χαρισματικῶν ἐκκλησιαστικῶν προσωπικοτήτων, ἀλλά ἀδυνατεῖ νά ἀναγνωρίσει τήν παρουσία τοῦ Χριστοῦ καί τή δύναμη τοῦ σωτηριολογικοῦ του μηνύματος. Ἀπαρνιέται τή θεμελιώδη σημασία τῶν χριστιανικῶν ριζῶν τῆς Εὐρώπης: εἶναι ἡ ὥρα τῆς Ἐκκλησίας καί τοῦ ἐπανευαγγελισμοῦ, ἡ ὥρα τῆς ἐσωτερικῆς ἱεραποστολῆς! Χωρίς ὅμως τή συνεργασία τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Εὐρώπης καί τήν κοινή μας χριστιανική μαρτυρία σίγουρα λίγα μποροῦν νά ἐπιτευχθοῦν καί πολλές μεμονωμένες προσπάθειες τῶν διαφόρων Ἐκκλησιῶν καί Χριστιανικῶν Ὁμολογιῶν εἶναι, δυστυχῶς, καταδικασμένες νά ἀποτύχουν. Ἡ παγκοσμιοποιημένη ἐποχή μας ἀντί νά ἐπιδρᾷ θετικά στόν ἐνσυνείδητο Εὐρωπαῖο Χριστιανό, φαίνεται νά ἀρνεῖται τήν ἱστορική οἰκουμενικότητα τοῦ χριστιανικοῦ μηνύματος καί νά περιθωριοποιεῖ τή σύγχρονη δυναμική καί ἀποτελεσματικότητά του. Ἡ ἐκκοσμίκευση, ἡ εὐδαιμονία, ἡ θεοποίηση τῆς τεχνολογίας καί τῆς ἄθεις ἐπιστήμης ἀποπροσανατολίζουν τό συνάνθρωπό μας καί τόν ὁδηγοῦν ἀναπόφευκτα σέ ὑπαρξιακή ἀπελπισία. Ἀγωνιώδης

ἀκούγεται ἡ κραυγή του: «Κύριε, πρὸς τίνα ἀπελευσόμεθα;» (Ίω. 6, 68).

Ποία εἶναι, λοιπόν, ἡ εὐθύνη μας ὡς πνευματικῶν πατέρων; Ποία εἶναι ἡ ποιμαντική μας μέριμνα ἀπέναντι στή νεολαία μας; Θά μπορέσουμε τελικά νά προστατεύσουμε τόν ἱερό θεσμό τῆς οἰκογένειας, τήν ἱερότητα τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου, ἀνυπεράσπιστη πλέον μπροστά στήν ἱατρική ἔρευνα, στήν ἔκτρωση, στήν εὐθανασία, τή μοναδικότητα τῆς θείας δημιουργίας πού μᾶς περιβάλλει καί κινδυνεύει νά καταστραφεῖ ἀνεπανόρθωτα ἐξαιτίας μας;

Ὁ Ὁρθόδοξος δρόμος περνάει μέσα ἀπό τήν πνευματικότητα, τήν ἄσκησι, τή νηστεία, τήν προσευχή, τή μελέτη τῶν θεόπνευστων κειμένων τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, τήν αἴσθησι τοῦ ἱεροῦ καί, κυρίως, τή Θεία Εὐχαριστία: αὐτά εἶναι τά πνευματικά μας ὄπλα καί θέλουμε νά συστρατευτοῦμε μέ τήν ἀδελφή Ἐκκλησία τῆς Ρώμης, γιά νά μεταμορφώσουμε τήν ἀνθρωποκεντρική εὐρωπαϊκή κοινωνία σέ κοινωνία χριστοκεντρική, μέ σεβασμό πρὸς τοὺς ἀδελφούς μας τῶν ἄλλων θρησκειῶν, τοὺς μετανάστες, τοὺς φτωχοὺς καί τοὺς ἀδικημένους τῆς Γῆς.

Ἡ σημερινή μας παρουσία ἐδῶ, Ἀγιώτατε, εἶναι μιά ἔκκλησι πρὸς Ἑσᾶς, τόν Πάπα πού κατάγεται ἀπό μία φίλη χώρα τραυματισμένη, ὅπως κι ἡ δική μας, γιά δεκαετίες ἀπὸ τή διαίρεσι, ἀλλά, δόξα τῷ Θεῷ, ἐπανενωμένη. Γι' αὐτό μόνο Ἑσεῖς μπορεῖτε νά κατανοήσετε τά συναισθήματα τοῦ πόνου μας! Ἡ Πατρίδα μας, ἡ Ἀδελφή Σας, ἡ Ἀποστολική Ἐκκλησία τῆς Κύπρου ὑποφέρει, ἀλλά καί ἀνθίσταται ἀξιοπρεπῶς μέ τήν πρεσβεία τῶν ἁγίων της καί κυρίως τήν προστασία τοῦ ἱδρυτῆ της Ἀποστόλου Βαρνάβα. Ἀνθρώπινα δικαιώματα καταπατοῦνται, μνημεῖα καταστρέφονται, ἔργα πνευματικῆς κληρονομιάς γίνονται ἀντικείμενο διεθνοῦς ἐμπορευματοποίησης καί ἡ διαίρεσι τῆς τελευταίας εὐρωπαϊκῆς πρωτεύουσας, τῆς Λευκωσίας, φαίνεται νά διαιωνίζεται. Ποιός θ' ἀκούσει τό δίκαιο παράπονό μας καί θά ὑψώσει φωνή διαμαρτυρίας πρὸς τοὺς ἰσχυροὺς τῆς Γῆς, πού ἐκμεταλλεύονται τό ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, κωφεύουν ὅμως στό νόμο τῆς ἀγάπης;

Ἀγιώτατε,

Ζητοῦμε τή στήριξή σας μέσα ἀπὸ τό ἀνίκητο ὄπλο τῆς φιλά-

δελφης προσευχῆς, ἀλλὰ καί μέσα ἀπό τήν πατρική Σας κραυγή γιά ὑπεράσπιση τῶν ἀπαράγραπτων δικαίων τῆς ᾽Αδελφῆς, ᾽Αρχαίας, ᾽Αποστολικῆς ᾽Εκκλησίας τῆς Κύπρου, τοῦ σταυροδρόμου αὐτοῦ τῶν λαῶν, τῶν θρησκευτῶν, τῶν γλωσσῶν καί τῶν πολιτισμῶν τῆς Μεσογείου καί τῆς Μέσης ᾽Ανατολῆς.

Σᾶς θέλουμε κοντά μας! Δι' ἡμῶν ὁ ᾽Απόστολος Βαρνάβας προσκαλεῖ τόν ἀδελφό του ᾽Απόστολο Πέτρο νά ἐπισκεφθεῖ γιά πρώτη φορά τό ταπεινό του σπίτι, νά φιλοξενηθεῖ, νά τό αἰσθανθεῖ δικό του, νά τό εὐλογῇ! Σᾶς περιμένουμε, ᾽Αγιώτατε ᾽Επίσκοπε τῆς Ρωμαϊκῆς Ἑδρας τῆς Προκαθημένης τῆς ᾽Αγάπης, στήν Κύπρο τοῦ διαλόγου, τῆς δημοκρατίας, τῆς ἀξιοπρέπειας, τῆς πίστες, τοῦ μοναχισμοῦ, τῆς φιλοξενίας, τῶν μνημείων καί τῶν ἔργων τέχνης! Δώστε μας τήν εὐκαιρία νά ἀνταποδώσουμε τήν ἀβραμιαία Σας φιλοξενία αὐτῶν τῶν ὑπέροχων ἡμερῶν πού περάσαμε στήν Αἰώνια Πόλη!

᾽Αγιώτατε,

Διά πρεσβειῶν τῶν ᾽Αγίων ᾽Αποστόλων Πέτρου καί Παύλου, Προστατῶν τῆς ᾽Εκκλησίας Ρώμης, τοῦ ᾽Αγίου ᾽Αποστόλου Βαρνάβα, Ἰδρυτῆ τῆς ᾽Εκκλησίας τῆς Κύπρου, καί τῶν ᾽Αγίων ᾽Ελλήνων Ἰσαποστόλων Κυρίλλου καί Μεθοδίου, συμπροστατῶν τῆς Εὐρώπης, Σᾶς εὐχόμεθα ὁλοθύμως ὑγεία, μακροήμερευση καί τό φωτισμό τοῦ ᾽Αγίου Πνεύματος γιά τήν ἐπιτυχῆ ἐκπλήρωση τῆς ὑψηλῆς Σας ἀποστολῆς ὡς γεφυροποιοῦ ἀνάμεσα σέ λαούς, θρησκείες καί πολιτισμούς. «*Ὁ δέ Θεός τῆς ἐλπίδος πληρῶσαι ὑμᾶς πάσης χαρᾶς καί εἰρήνης ἐν τῷ πιστεύειν, εἰς τό περισσεύειν ὑμᾶς ἐν τῇ ἐλπίδι ἐν δυνάμει Πνεύματος ᾽Αγίου*» (Ρωμ. 15, 13).

Στό τέλος ὑπεγράφη ἀπό τούς δύο Προκαθημένους ἡ ἀκόλουθη κοινή δήλωση:

«Εὐλογητός ὁ Θεός καί πατήρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ εὐλογῆσας ἡμᾶς ἐν πάσῃ εὐλογίᾳ πνευματικῇ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ» (᾽Εφ. 1, 3).

1. Ἡμεῖς, Βενέδικτος ΙΣΤ', Πάπας καί ᾽Επίσκοπος Ρώμης καί Χρυσόστομος Β', Ἀρχιεπίσκοπος Νέας Ἰουστινιανῆς καί πάσης Κύπρου, μετά χαρᾶς ἀναπέμπομεν εὐχαριστίας εἰς τόν Θεόν ἐπὶ τῇ ἀδελφικῇ αὐτῇ συναντήσει, ἐν τῇ κοινῇ πίστει πρός τόν ἀναστάντα

Χριστόν καί ἔμπλεοι ἐλπίδος, ἐπὶ τῷ μέλλοντι τῶν σχέσεων τῶν Ἐκκλησιῶν ἡμῶν. Ἡ ἐπίσκεψις αὕτη ἐπέτρεψεν εἰς ἡμᾶς, ὅπως διαπιστώσωμεν τὴν ἀνάπτυξιν τῶν σχέσεων αὐτῶν, τόσον ἐπὶ τοπικοῦ ἐπιπέδου, ὅσον καὶ ἐν τῷ πλαισίῳ τοῦ θεολογικοῦ διαλόγου τῆς Καθολικῆς πρὸς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν ἐν τῷ συνόλῳ Αὐτῆς, εἰς ὃν διάλογον ἡ Ἀντιπροσωπεία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύ-

Ὁ Πάπας Ρώμης Βενέδικτος ΙΣΤ΄ καὶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου Χρυσόστομος Β΄ ὑπογράφουν τὴν κοινὴν τους δῆλωση.

πρου πάντοτε συνεισέφερε θετικῶς, φιλοξενήσασα, μεταξύ ἄλλων, ἐν ἔτει 1983, τὴν Συντονιστικὴν Ἐπιτροπὴν τῆς Διεθνοῦς Μεικτῆς Ἐπιτροπῆς διὰ τὸν Θεολογικὸν Διάλογον, κατὰ τρόπον ἐπιτρέψαντα εἰς τοὺς Συνέδρους, Ὁρθοδόξους τε καὶ Καθολικούς, ὅπως, πέραν τῆς διεκπεραιώσεως τοῦ ἐπιμόχθου προπαρασκευαστικοῦ ἔργου των, ἐπισκεφθῶσι καὶ θαυμάσωσι τὸν μέγαν καλλιτεχνικόν καὶ πνευματικόν πλοῦτον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου.

2. Κατὰ τὴν εὐτυχῇ ταύτην συγκυρίαν τῆς ἀδελφικῆς ἡμῶν συ-

ναντήσεως, παρά τοῖς τάφοις τῶν Κορυφαίων τῶν Ἀποστόλων, ὡς μαρτυρεῖ ἡ λειτουργική παράδοσις, ἐπιθυμοῦμεν, ὅπως δηλώσωμεν τὴν εἰλικρινῇ καὶ στερερὰν ἡμῶν ἀπόφασιν, ὑπεύκοντες τῇ θελήσει τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅπως ἐνισχύσωμεν τὴν δρᾶσιν ἡμῶν, πρὸς ἀναζήτησιν τῆς πλήρους ἐνότητος μεταξὺ πάντων τῶν Χριστιανῶν, καταβάλλοντες πᾶσαν προσπάθειαν, τὴν ὁποῖαν ἠθέλομεν προκρίνει ὡς δυνατὴν καὶ χρήσιμον εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἡμετέρων Κοινοτήτων. Ἐπιθυμοῦμεν, ὅπως οἱ Ὁρθόδοξοι καὶ Καθολικοὶ πιστοὶ εἰς Κύπρον διάγωσιν ἐν ἀδελφικῇ ἀγάπῃ καὶ ἐν πλήρει ἀλληλεγγύῃ, ἐδραζομένη ἐπὶ τῆς κοινῆς Πίστεως εἰς τὸν ἀναστάντα Χριστόν. Ἐπιθυμοῦμεν, προσέτι, ὅπως στηρίζωμεν τὸν Θεολογικὸν Διάλογον, ὅστις, διὰ τῆς ἀρμοδίας Διεθνoῦς Ἐπιτροπῆς, παρασκευάζεται, ὅπως ἀντιμετωπίσῃ τὰ πλέον ἐπίμαχα τῶν θεμάτων, ἅτινα καὶ ἐσφράγισαν τὸ ἱστορικὸν συμβάν τῆς διαιρέσεως. Ἀνάγκη πᾶσα, ὅπως ἐπιτευχθῇ οὐσιώδης τις συμφωνία διὰ τὴν πλήρη κοινωνίαν ἐν τῇ Πίστει, ἐν τοῖς Μυστηρίοις καὶ ἐν τῇ ἀσκήσει τῆς ποιμαντικῆς διακονίας. Ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ, ἀφιεροῦμεν τὴν διαπυρρον ἡμῶν προσευχήν, ὡς Ποιμένων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ καλοῦμεν τοὺς πιστοὺς ἀδελφούς ἡμῶν, ὅπως μεθ' ἡμῶν ἀναπέμψωσιν, ἐν χορῷ, τὴν ἐπὶ κλησιν «ἵνα πάντες ἔν ᾧσιν... ἵνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ» (Ἰω. 17, 21).

3. Κατὰ τὴν συνάντησιν ἡμῶν ἐξητάσαμεν τὴν ἱστορικὴν συγκυρίαν, ἐν ᾗ ζῶσιν αἱ ἡμέτεραι Ἐκκλησίαι. Εἰδικώτερον, ἐξητάσαμεν τὴν κατάστασιν διαιρέσεως καὶ ἐντάσεων, αἵτινες ἀπὸ τριακονταετίας σοβοῦσιν εἰς τὴν Νῆσον τῆς Κύπρου, καθὼς καὶ τὰ καθ' ἡμέραν τραγικὰ προβλήματα, ἅτινα ταλανίζουν, πέραν τῶν ἄλλων, τὴν ζωὴν τῶν ἡμετέρων κοινοτήτων καὶ μιᾶς ἐκάστης τῶν ἐκεῖ οἰκογενειῶν. Ἐξητάσαμεν εὐρύτερον τὴν κατάστασιν εἰς τὴν Μέσην Ἀνατολήν, ὅπου σοβεῖ ὁ κίνδυνος, αἱ συρράξεις καὶ ἀντιπαραθέσεις μεταξὺ τῶν ἐκεῖ ἐθνῶν νὰ ἐπεκταθῶσι, μετὰ συνεπειῶν καταστροφικῶν. Ἐπεκαλέσθημεν τὴν «ἄνωθεν εἰρήνην». Αἱ ἡμέτεραι Ἐκκλησίαι βούλονται, ὅπως διαδραματίσῃσι ρόλον εἰρηνευτικόν, ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ἀλληλεγγύῃ καί, πρὸς πλήρωσιν τούτων πάντων, ἀποτελεῖ ἡμετέραν ἐπιθυμίαν, ὅπως προαχθῶσιν αἱ ἀδελφικαὶ σχέσεις μεταξὺ πάντων τῶν Χριστιανῶν, καὶ ὅπως ἐκκινήσῃ εἰς ἔντιμος διάλογος μεταξὺ τῶν θρησκείων τῶν παρουσῶν καὶ λειτουργουσῶν

ἐν τῇ περιοχῇ. Εἴθε ἡ πίστις εἰς τόν Ἕνα Θεόν νά φωτίσῃ τοὺς ἀνθρώπους τῶν ἀρχαίων καί ἐνδόξων αὐτῶν τόπων, ὅπως ἀνεύρωσι τόν τρόπον μιᾶς φιλικῆς συμβιώσεως ἐν ἀμοιβαίῳ σεβασμῷ καί ἐν ἐποικοδομητικῇ συνεργασίᾳ.

4. Καλοῦμεν τοὺς ἀπανταχοῦ αἵροντας τὴν χεῖρα κατὰ τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν, ὅπως καταθέσωσι τὰ ὅπλα καί στέρξωσιν εἰς τὴν ἀποκατάστασιν πάσης ἐκ τοῦ πολέμου ἀδικίας. Προσέτι προσβλέπομεν πρὸς τὴν ἀπαρέγκλιτον προάσπισιν τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων παρὰ παντός Ἔθνους, κρίνοντας ὡς θεμελιώδη τόν σεβασμόν πρὸς τό πρόσωπον τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ πλασθέντος κατ' εἰκόνα Θεοῦ. Προσέτι, ἀναγνωρίζομεν τὴν ἐλευθερίαν τῶν θρησκευτικῶν πεποιθήσεων, ὡς τὴν πρώτην τῶν δικαιωμάτων αὐτῶν. Ἡ κατ' αὐτῆς προσβολή πλήττει τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ ἀνθρώπου, ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, τῷ κατοικητηρίῳ τοῦ Θεοῦ. Συνεπῶς, ἡ βεβήλωσις, καταστροφή καί λεηλασία τῶν τόπων λατρείας οἵασδήποτε θρησκείας ἀποτελεῖ ἔγκλημα κατὰ τῆς ἀνθρωπότητας καί τοῦ πολιτισμοῦ τῶν Ἐθνῶν.

5. Δέν παρελείψαμεν, ὅπως διαλογισθῶμεν περὶ τῆς εὐκαιρίας, ἣτις προσφέρεται ἡμῖν πρὸς ἀποκατάστασιν ἰσχυρῶν δεσμῶν καί πρὸς συγκεκριμένην συνεργασίαν μεταξὺ τῶν ἡμετέρων Ἐκκλησιῶν. Ἐνῷ προοδεύει ἡ οἰκοδόμησις τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνώσεως, Ὁρθόδοξοι καί Καθολικοὶ καλοῦνται, ὅπως συμβάλωσιν εἰς τὴν δημιουργίαν ἑνός κλίματος φιλίας καί συνεργασίας. Εἰς καιροὺς προΐούσης ἐκκοσμικεύσεως καί σχετικῆς θεωρήσεως τῶν πάντων, οἱ Ὁρθόδοξοι καί οἱ Καθολικοὶ τῆς Εὐρώπης καλοῦνται, ὅπως καταθέσωσι τὴν κοινὴν αὐτῶν μαρτυρίαν περὶ τῶν ἠθικῶν ἀξιῶν καί ὅπως δώσωσι λόγον τῆς Πίστεως αὐτῶν εἰς τόν Σωτῆρα καί Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Ἐνωσις, ἣτις δέν δύναται ὅπως περιορισθῇ εἰς ἀπλοῦν τι σχῆμα οἰκονομικῆς συνεργασίας, χρῆζει στερεῶν πολιτιστικῶν θεμελίων, κοινῶς ἀποδεκτῶν ἠθικῶν ἀναφορῶν καί ἀνοίγματος πρὸς τὴν θρησκευτικὴν διάστασιν. Χρεῖα πᾶσα, ὅπως ἀναζωογονηθῶσιν αἱ Χριστιανικαὶ ρίζαι τῆς Εὐρώπης, αἵτινες ἐμεγάλυναν τόν πολιτισμόν αὐτῆς ἀνά τοὺς αἰῶνας καί ὅπως ἀναγνωρισθῇ, ὅτι ἡ Χριστιανικὴ παράδοσις, ἀνατολικὴ τε καί δυτικὴ, ἔχουσι, κατὰ ταῦτα, πρό αὐτῶν, κοινόν καθῆκον ὑπὲρ πάντα σημαντικόν.

6. Κατά τήν συνάντησιν ἡμῶν, ἀνεσκοπήσαμεν τήν μακράν ἱστορικήν πορείαν τῶν ἡμετέρων Ἐκκλησιῶν καί τήν μεγάλην παράδοσιν, ἥτις, ἐκκινουσα ἀπό τῆς ἀγγελίας τῶν πρώτων μαθητῶν, οἵτινες ἀφίκοντο εἰς Κύπρον ἀπό Ἱεροσολύμων, τήν ἐπαύριον τοῦ μαρτυρίου τοῦ Στεφάνου, καί ἀκολουθοῦσα τήν διαδρομήν τοῦ Παύλου ἀπό τῶν ἀκτῶν τῆς Κύπρου εἰς Ρώμην, ὡς διηγοῦνται αἱ Πράξεις Ἀποστόλων (Πράξ. 11, 19 καί 27, 4 καί ἐξ.), κατέρχεται ἄχρι τοῦ νῦν. Ἡ πλουσία παράδοσις πίστεως καί ἡ στερρά Χριστιανική παράδοσις τῶν χωρῶν ἡμῶν ὀφείλουν ὅπως ὠθήσωσιν Ὁρθοδόξους καί Καθολικούς, μεθ' ὁρμῆς νέας, εἰς τήν κήρυξιν τοῦ Εὐαγγελίου εἰς τόν παρόντα καιρόν, ἵνα ᾧσι πιστοί εἰς τήν Χριστιανικήν αὐτῶν κλῆσιν καί ἔτοιμοι εἰς τάς προκλήσεις τῶν καιρῶν.

7. Σοβαράν ἀνησυχίαν ἐγείρει ὁ τρόπος, δι' οὗ ἀντιμετωπίζονται τά προβλήματα τά ἐκ τῆς Βιοθικῆς. Ὅντως, ἐλλοχεύει ὁ κίνδυνος μήπως τεχνικάι τινες, ἐφαρμογήν εὐρίσκουσαι ἐν τῷ πεδίῳ τῆς Γενετικῆς, ἐπὶ καλῷ ἐφευρεθεῖσαι πρὸς θεραπείαν νομίμων ἀναγκῶν, ἐκτρεπόμεναι, καταλήξωσιν εἰς τήν προσβολήν τοῦ κατ' εἰκόνα Θεοῦ πλασθέντος ἀνθρώπου. Ἡ ἐκμετάλλευσις τοῦ ἀνθρωπίνου ὄντος, οἱ καταχρηστικοὶ πειραματισμοὶ μιᾶς Γενετικῆς μή σεβομένης τὰς ἠθικὰς ἀξίας, θίγουσι τήν ζωήν, τήν ἀρτιμέλειαν καί τήν ἀξιοπρέπειαν ἑνὸς ἐκάστου ἀνθρωπίνου προσώπου, οὐδεμιᾶς δικαιολογήσεως ἢ παρεκκλίσεως ἐπιδέχονται, καθ' οἷον οἷον οἷον σιγμὴν τῆς υπάρξεως αὐτοῦ.

8. Ἐν ταυτῷ, ἐκ τῶν προειρημένων ἠθικῶν προβληματισμῶν καί ἐκ τῆς κοινῆς ἐν ἡμῖν μερίμνης περὶ τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, ὁδηγούμεθα, ὅπως ἀπευθύνωμεν ἑκκλησίαν πρὸς τὰ Ἔθνη τὰ σὺν Θεῷ προοδεύσαντα διὰ τῆς οἰκονομίας καί τῆς τεχνολογίας, ὅπως μὴ ἐπιλάθωνται τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν, τῶν κατοικούντων εἰς χώρας πληττομένας ὑπὸ τῆς πενίας, τοῦ λιμοῦ καί τοῦ λοιμοῦ. Ὅθεν καλοῦμεν τοὺς ἰσχυροὺς τοῦ κόσμου τούτου, ὅπως στέρξωσιν εἰς τήν δικαίαν κατανομήν τῶν πόρων τῆς γῆς, ἐν πνεύματι ἀλληλεγγύης, μετὰ τῶν πτωχῶν καί πενήτων τῆς ὑψηλῆς.

9. Κατὰ τό αὐτό ὁμόθυμοι εὐρέθημεν καί ἐπὶ τῶν ἀνησυχιῶν ἡμῶν ἐπὶ τῇ καταστροφῇ τῆς Κτίσεως. Ἡ Κτίσις ἐδόθη εἰς τόν ἀνθρώπον, ἵνα δι' αὐτῆς διακονήσῃ τό θέλημα τοῦ Θεοῦ, πλήν

ὅμως ὁ ἄνθρωπος, ἐπιλήσμων τῆς θείας ἐντολῆς καί μόνον ἐπὶ τὰ ἴδια μεριμνῶν, διεχειρίσατο τό ἴδιον αὐτοῦ περιβάλλον, ἐπὶ τῇ βάσει ἐπιλογῶν, αἵτινες ἐπαπειλοῦσι τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ὑπαρξιν, ἐνῶ, ἐξ ἀντιθέτου, εἰς τό περιβάλλον ὀφείλεται σεβασμός καί προστασία ὑπὸ πάντων τῶν κατοικούντων ἐν αὐτῷ.

10. Ἀπό κοινοῦ ἀναπέμπομεν τὴν προσευχὴν ἡμῶν τῷ Κυρίῳ τῆς Ἱστορίας, ἵνα ἐνισχύσῃ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἡμετέρων Ἐκκλησιῶν, ὅπως ἡ σωτήριος ἀγγελία τοῦ Εὐαγγελίου ἐνσταλαχθῇ εἰς τὰς νέας γενεάς καί φωτίσῃ πάντας τοὺς ἀνθρώπους. Πρὸς τοῦτο, ἐναποθέτομεν τὰς ἐλπίδας καί τὰς φροντίδας ἡμῶν εἰς τὴν Θεοτόκον, τὴν *Ὁδηγήτριαν*, ἥτις καταδεικνύει τὴν ὁδὸν πρὸς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν.

Ἐκ τοῦ Βατικανοῦ, τῇ 16ῃ Ἰουνίου 2007.

Παρά τό γεγονός ὅτι τό ἐπίσημο πρόγραμμα δέν διελάμβανε γεῦμα μέ τόν Πάπα, ἀλλὰ γεῦμα στόν Οἶκο τῆς Ἀγίας Μάρθας, ὁ Πάπας μᾶς προσκάλεσε στήν ἰδιαίτερη τραπεζαρία του καί συμφάγαμε μαζί του. Μέ τὴν προσήνεια πού τόν διακρίνει συνέχισε τὴ συζήτηση μαζί μας γιὰ τό Κυπριακό καί τὴν κατάσταση στόν κόσμο. Τοῦ ἐπισημάνσαμε πὼς τό δράμα τῆς πατρίδας μας οὔτε κἂν συγκρίνεται μέ τό δράμα τοῦ διαχωρισμοῦ πού ἔζησε ἡ δική του ἰδιαίτερη πατρίδα, ἡ Γερμανία. Ἐκεῖ ὁ κόσμος ἔμεινε στίς ἐστίες του. Ὑπῆρχε παρεμπόδιση τῆς διακίνησης τοῦ πληθυσμοῦ καί διαφορετικότητα στό εἶδος τοῦ πολιτεύματος στίς δύο περιοχές τῆς Γερμανίας. Σ' ἐμᾶς ὑπάρχει ἐθνικό ξεκαθάρισμα στό κατεχόμενο τμήμα τῆς πατρίδας μας, ὅπου ἐπιδιώκεται παγίωση τῶν τετελεσμένων τῆς εἰσβολῆς καί κατοχῆς. Ἰδιαιτέρως συγκινήθηκε γιὰ τὴν κατάσταση τῶν ἐκκλησιῶν μας στὰ κατεχόμενα, ἀπὸ τό ἄλμπουμ πού τοῦ παρέδωσε ὁ Μακαριώτατος κι ὅπου φαίνεται ξεκάθαρα ἡ σημερινή τους κατάσταση σέ σύγκριση μέ τὴν πρό τῆς εἰσβολῆς κατάσταση. Ὁ Πάπας ὑπεσχέθη, ὅτι θά κάμει ὅ,τι μπορεῖ προκειμένου τό κατά πάντα δίκαιο αἶτημά μας γιὰ ἄμεση ἐπιδιόρθωση τῶν χώρων λατρείας μας νά ἱκανοποιηθεῖ. Εἶναι τοῦτο, μᾶς εἶπε, ὑποχρέωση κάθε νοήμονος ὄντος.

Τό ἀπόγευμα ἐπισκεφθήκαμε τὴ Βασιλική τοῦ Ἀγίου Παύλου «ἐκτός τῶν τειχῶν». Ἡ βασιλικὴ αὐτή, μιά ἀπὸ τίς τέσσερις λεγό-

μενες πατριαρχικές βασιλικές τῆς Ρώμης, βρίσκεται κοντά στήν ἀριστερή ὄχθη τοῦ ποταμοῦ Τίβερη, ἔξω ἀπό τά Αὐρηλιανὰ τεῖχη. Εἶναι κτισμένη στόν τόπο, ὅπου, κατά τήν παράδοση, τάφηκε ὁ Ἀπόστολος Παῦλος. Ὁ τάφος τοῦ Ἀποστόλου βρίσκεται κάτω ἀπό τήν Ἀγία Τράπεζα, ἀλλά δέν ἔχει ἀνοιχθεῖ ποτέ. Στό σκευοφυλάκιο τοῦ ναοῦ φυλάσσεται τμῆμα τῆς τιμίας ἀλύσεως, μέ τήν ὁποία κρατήθηκε δέσμιος στή Ρώμη ὁ Παῦλος.

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου Χρυσόστομος Β΄ ἐπιδίδει στόν Πάπα Ρώμης Βενέδικτο ΙΣΤ΄ εἰδικό τόμο μέ τούς κατεστραμμένους ναούς μας.

Ἡ ἐκκλησία ἀνήκει στήν Ἀγία Ἐδρα καί ὄχι στό Ἰταλικό Κράτος, ὅπως συμβαίνει μέ τήν πλειονότητα τῶν ἱστορικῶν ναῶν τῆς Ἰταλίας, καί φροντίζεται ἀπό τούς «Βενεδικτίνους μοναχοὺς μέ τήν οἰκουμενική κλήση», πού ἐγκαταβιώνουν ἐκεῖ κοντά. Ἡ βασιλική εἶναι πεντάκλιτη μέ ὑπέροχα βυζαντινῆς τέχνης ψηφιδωτά καί μέ τά

πορτρέτα όλων των ἐπισκόπων Ρώμης. Κάηκε τό 1823, ἀλλά ξανα-
κτίστηκε ὅπως ἀκριβῶς ἦταν προηγουμένως.

Τό βράδυ ἡ πρέσβειρα τῆς Κύπρου στή Ρώμη κα Ἀθηνᾶ Μαυ-
ρονικόλα παρέθεσε στήν πρεσβευτική κατοικία δεῖπνο πρὸς τιμή
τοῦ Μακαριωτάτου καί τῆς συνοδείας του. Μέ τό δεῖπνο αὐτό ἔλη-
ξε, οὐσιαστικά, ἡ ἐπίσημη ἐπίσκεψη τοῦ Μακαριωτάτου στό Βατι-
κανό. Ὁ Μακαριώτατος παρέμεινε ἀκόμα δύο μέρες στήν Ἰταλία
ἐκτελώνοντας, μέ τή συνοδεία του, ἰδιωτική ἐπίσκεψη.

**Ὁ Πάπας Ρώμης Βενέδικτος ΙΣΤ΄ καί ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου
Χρυσόστομος Β΄ στό παρεκκλήσιο «Μήτηρ τοῦ Λυτρωτοῦ».**

Τό πρωΐ τῆς Κυριακῆς 17ης Ἰουνίου ἀναχωρήσαμε ἀπό τόν
Οἶκο τῆς Ἀγίας Μάρθας καί μετακομίσαμε σέ ξενοδοχεῖο τῆς Ρώ-
μης. Ἀμέσως ξεκινήσαμε γιά τήν Ἰταλική πόλη τῆς Νεαπόλεως,
ὅπου γίναμε δεκτοί ἀπό τόν Ἀρχιεπίσκοπο Νεαπόλεως, Καρδινά-
λιο κ. Κρήσκη Σέπε, στό οἶκημα τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς. Μετά ἀπό ξε-
νάγηση στούς χώρους τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς καί στόν παρακείμενο
ναό ὁδηγηθήκαμε στόν κεντρικό μεγάλο ναό τῆς πόλεως, ὅπου

παρακολουθήσαμε τή Θεία Λειτουργία, πού τέλεσε ὁ Καρδινάλιος Σέπε. Μετά τό πέρας τῆς Θείας Λειτουργίας ὁ Καρδινάλιος παρουσίασε στό ἐκκλησίασμα τόν Μακαριώτατο, ὁ ὁποῖος κάτω ἀπό τίς ἐνθουσιώδεις ἐπευφημίες τοῦ πλήθους ἀπάντησε καταλλήλως. Τό μεσημέρι ὁ Καρδινάλιος Σέπε καί ἄλλοι τοπικοί ἀξιωματοῦχοι παρέθεσαν γεῦμα σέ παραθαλάσσιο ξενοδοχεῖο τῆς Νεαπόλεως πρός τιμή τοῦ Μακαριωτάτου καί τῆς συνοδείας του.

Τή Δευτέρα 18 Ἰουνίου ὁ Μακαριώτατος συναντήθηκε, κατά τή διάρκεια γεύματος ἐργασίας, μέ Ἰταλούς καί ἄλλους δημοσιογράφους Εὐρωπαϊκῶν Ρωμαιοκαθολικῶν ἐφημερίδων. Ἀπαντώντας σέ ἐρωτήσεις τῶν δημοσιογράφων, ὁ Μακαριώτατος περιέγραψε τή θλιβερή κατάσταση, πού ἐπικρατεῖ στήν Κύπρο μέ τοὺς ναοὺς μας στά κατεχόμενα νά βεβηλώνονται, τή γῆ μας νά ξεπουλιέται στοὺς ξένους καί τό λαό μας νά παραμένει γιά 33 χρόνια μακριά ἀπό τίς ἐστίες του. Ἐκανε, ἐπίσης, ἔκκληση σ' ὅλους ὅπως βοηθήσουν, μακριά ἀπό πολιτικές ἢ ἄλλες σκοπιμότητες, στήν ἐπιδιόρθωση τῶν ναῶν μας πού κινδυνεύουν, στά κατεχόμενα, νά καταρρεύσουν. Ἀπαντώντας σέ σχετική ἐρώτηση ὁ Μακαριώτατος προσεφέρθη, ἂν τοῦ ζητηθεῖ, νά μεσολαβήσει μεταξύ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ρωσσίας καί τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας προκειμένου νά ἀρθοῦν κάποιες παρεξηγήσεις μεταξύ τους καί νά ἐπιλυθοῦν ὑφιστάμενα προβλήματα.

Τό βράδυ ὁ Μακαριώτατος παρεκάθησε, μετά τῶν μελῶν τῆς συνοδείας του, σέ ἀποχαιρετιστήριο δεῖπνο πού παρετέθη ἀπό τόν πρέσβη τῆς Κύπρου στήν Ἁγία Ἐδρα κ. Γεώργιο Πουλίδη.

Τὴν ἐπομένη, Τρίτη 19 Ἰουνίου, στίς 12 μ. ὁ Μακαριώτατος μέ τά μέλη τῆς συνοδείας του ἀνεχώρησε, διά τῆς κρατικῆς αἵθουσας τελετῶν, μέ πτήση τῶν Κυπριακῶν Ἀερογραμμῶν γιά τή Λάρνακα. Στό ἀεροδρόμιο προέπεμψαν τόν Μακαριώτατο ὁ Καρδινάλιος Βάλτερ Κάσπερ, ἐπικεφαλῆς ἀντιπροσωπείας τῆς Ἁγίας Ἐδρας, ὁ πρέσβης Γ. Πουλίδης καί ἐκπρόσωπος τοῦ Ὁρθόδοξου Μητροπολίτου Ἰταλίας Γενναδίου.

Στό ἀεροδρόμιο Λάρνακας ὑποδέχθησαν τόν Μακαριώτατο ὁ

Χωρεπίσκοπος Καρπασίας, καθώς και υπηρεσιακοί παράγοντες. Σέ δηλώσεις του προς τούς δημοσιογράφους ὁ Μακαριώτατος ἐξέφρασε τήν ἱκανοποίησή του γιά τά ἀποτελέσματα τῆς ἐπίσκεψής του στή Ρώμη καί ἀναφέρθη στή θετική τοποθέτηση ἀπέναντι στίς θέσεις μας τόσο τοῦ Πάπα Βενεδίκτου τοῦ ΙΣΤ΄ ὅσο καί τοῦ Πρωθυπουργοῦ τῆς Ἰταλίας Ρομάνο Πρόντι.

Στίς πρώτες μέρες μετά τήν ἐπιστροφή του στήν Κύπρο ὁ Μακαριώτατος ἀπέστειλε στήν Αὐτοῦ Ἀγιότητα, τόν Πάπα, τήν ἀκόλουθη εὐχαριστήρια ἐπιστολή:

Πρός τήν Αὐτοῦ Ἀγιότητα
τόν Πάπα καί Ἐπίσκοπο Ρώμης
Βενέδικτο ΙΣΤ΄,
Βατικανό.
Ἀγιώτατε,

Μετά τήν ἐπιστροφή μας στήν Κύπρο ἀπό τήν ἀξέχαστη ἐπίσκεψη στό Βατικανό καί στή Ρώμη, θά ἤθελα νά ἐκφράσω τίς ὀλοκάρδιες εὐχαριστίες μας γιά τήν ἐγκάρδια ὑποδοχή πού τύχαμε καί τή θερμή φιλοξενία πού ἐπεφυλάχθη σ' ἐμέ καί τά σεβασμιώτατα μέλη τῆς ἐπίσημης ἀντιπροσωπείας τῆς Ἀποστολικῆς Εκκλησίας τῆς Κύπρου.

Σᾶς εἴμαστε πραγματικά εὐγνώμονες γιά τήν πρόσκλησή σας καί τήν εὐκαιρία πού μᾶς δόθηκε νά συζητήσουμε θέματα κοινοῦ ἐνδιαφέροντος τόσο μέ τήν Ὑμετέρα Ἀγιότητα ὅσο καί μέ ἄλλους ἀξιωματούς - Καρδινάλιους τῆς Ἀγίας Ἐδρας.

Εἶμαι σίγουρος ὅτι θά συμφωνεῖτε κι ἐσεῖς ὅτι οἱ συζητήσεις μας ὑπῆρξαν καρποφόρες, δείχνοντας ἔτσι τήν προσήλωσή μας σέ κοινές ἀρχές καί τήν κοινή μας ἀντίληψη σέ μιά σειρά θεμάτων πού ἀναφέρονται σέ χριστιανικές, ἐπιστημονικές καί ἀνθρωπιστικές ἀξίες καί τήν ἐπικράτηση τῆς εἰρήνης στόν κόσμο.

Θά ἤθελα νά ἀναφέρω καί πάλιν, ὅτι ἐκτιμοῦμε βαθύτατα τή θέση ἀρχῶν τῆς Ὑμετέρας Ἀγιότητος καί τῆς Καθολικῆς Εκκλησίας στό Κυπριακό πρόβλημα καί ἰδιαίτερα στήν προστασία τῆς χριστιανικῆς μας κληρονομιάς στό κατεχόμενο ἀπό τόν τουρκικό στρατό

βόρειο μέρος τῆς Κύπρου.

Δέν ἔχω ἀμφιβολία ὅτι συμμερίζεστε τήν ἀντίληψή μου ὅτι ἡ ἐπίσκεψή μας στό Βατικανό ἔχει συμβάλει σημαντικά στή σύσφιγξη τῶν σχέσεών μας καί στήν προοπτική τῆς ἐνίσχυσης τῆς συνεργασίας μας στό κοινό μας σπίτι, στήν Εὐρώπη.

Θεωρῶ τήν εὐκαιρία κατάλληλη γιά νά ἐπαναλάβω καί γραπτῶς τήν πρόσκλησή μου πρὸς τήν Ὑμετέρα Ἀγιότητα ὅπως ἐπισκεφθεῖτε τήν Κύπρο.

Ἱερά Ἀρχιεπισκοπή Κύπρου,

25 Ἰουνίου 2007.

Μέ βαθύτατες εὐχές καί ἀδελφική ἀγάπη

† Ο ΚΥΠΡΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ